

Εθνικό Μέτωπο και ΜΜΕ: Η πολιτική εκμετάλλευση του μεταναστευτικού ζητήματος στη Γαλλία

Με την ίδρυσή του (1972), το Εθνικό Μέτωπο (Front National) πρωτοπορεί στο πλαίσιο της γαλλικής άκρας δεξιάς, όχι τόσο ιδεολογικά, όσο πολιτικά και οργανωτικά. Ποτέ άλλοτε η γαλλική ακροδεξιά –με εξαίρεση ίσως το καθεστώς του *Maréchal Pétain*, κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου– δεν κατάφερε να λειτουργήσει ως μια πολιτική οικογένεια. Η ακροδεξιά αποτελούσε για πολλά χρόνια ένα γαλαξία χωρίς ιδιαίτερη ιδεολογική συνοχή, αντιθέτως με πολλές αντιφάσεις, πολλούς αρχηγούς και φατρίες. Αποτέλεσμα σύνθεσης διαφορετικών πολιτικών δυνάμεων, το Εθνικό Μέτωπο, με τη συμβολή κυρίως του *Le Pen*, αποτελεί ένα κίνημα, στο οποίο συνυπάρχουν η «ακροδεξιά των παλαιών και η ακροδεξιά των νεότερων» (Winock 1994: 11-3).

Τα πρώτα δέκα χρόνια, ο *Le Pen* ισορροπεί ανάμεσα σε διαφορετικά και συχνά αντικρουόμενα ρεύματα της ακροδεξιάς, προσπαθώντας να τα εντάξει στο πλαίσιο της νομιμότητας, δηλαδή εντός του κοινοβουλευτικού συστήματος της Ε΄ Γαλλικής Δημοκρατίας. Στόχος του η συγκρότηση μιας εθνικής, κοινωνικής και λαϊκής δεξιάς (Charlot 1986: 30). Στη συνέχεια, η χρησιμοποίηση του θέματος των μεταναστών και η προβολή του από τα ΜΜΕ εξασφαλίζει στο ΕΜ μια κεντρική θέση στο δημόσιο διάλογο για δεκαπέντε χρόνια (1983-'98). Παρ' όλη την απότομη απόσυρση του κόμματος από τη γαλλική πολιτική σκηνή το 1999, οι πρόσφατες προεδρικές εκλογές του 2002 δηλώνουν ότι οι ιδέες του έχουν πλέον καθορίσει το δημόσιο διάλογο στη Γαλλία, καθώς και ότι το εκλογικό σώμα χρησιμοποιεί ακόμη το ΕΜ για να στείλει τις «προειδοποιητικές βολές» του στα παραδοσιακά κόμματα εξουσίας.

A. 1) Η ακροδεξιά πριν και κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου

Η ακροδεξιά οικογένεια εμφανίζεται υπό ένα φιλομοναρχικό και αντιδραστικό, σε σχέση με τη δημοκρατία, πρόσωπο. Η Γαλλική Επανάσταση (1789) και ύστερα η υπόθεση *Dreyfus*¹ (1894) αντιπροσωπεύουν δύο βασικούς σταθμούς στην ιδεολογική συγκρότηση της γαλλικής ακροδεξιάς. Η *Action Française* (Γαλλική Δράση)² αποτελεί ενσάρκωση των δύο παραπάνω ιστορικών γεγονότων. Στόχος του *Charles Maurras*, σημαντικότερου αντιπρο-

---

Ο Κ. Πρεάρης είναι υποψήφιος διδάκτωρ στο Πανεπιστήμιο Paris IX Dauphine της Γαλλίας.

σώπου της *AF*, είναι η καταπολέμηση του επαναστατικού πνεύματος του 1789 και η παλινόρθωση της γαλλικής μοναρχίας. Ο ίδιος προσπαθεί να προετοιμάσει την κοινωνία, και κυρίως την ελίτ της, για το γεγονός αυτό μέσω μίας σκληρής κριτικής του κοινοβουλευτισμού –πολιτική ενσάρκωση της Γαλλικής Επανάστασης–, την οποία εντάσσει στις στήλες της εφημερίδας του, στις σελίδες διαφόρων εκδόσεων και σε δημόσιες συγκεντρώσεις με συχνά βίαιο χαρακτήρα (Wipock 1994: 8-9).

Το κίνημα του Μπουλανζισμού (*Boulangisme*), κράμα σοσιαλισμού και εθνικισμού, αποτελεί πρόδρομο της *Action Française* στην καταπολέμηση του κοινοβουλευτικού συστήματος. Ο στρατηγός Boulanger εκφράζει μία τάση η οποία αποτελεί «την πρώτη μορφή [ενός] πολιτικά οργανωμένου *λαϊκιστικού εθνικισμού*»³ (Bernstein 1999: 323-4). Όπως παρατηρεί ο Θάνος Λίποβατς, ο Boulanger συγκεντρώνει «για πρώτη φορά στην ιστορία της Γαλλίας και της Ευρώπης, τόσο εθνικιστικά, ρεβανσιστικά και αντισημιτικά στοιχεία όσο και αριστεριστικά στοιχεία, που όλα είχαν έναν κοινό στόχο: τη ριζική απόρριψη της φιλελεύθερης δημοκρατίας» (Λίποβατς 1994: 305).

Κατά τη διάρκεια του μεσοπολέμου (1918-'39), ο γαλλικός αντικοινοβουλευτισμός επηρεάζεται από το κίνημα του φασισμού, το οποίο αναπτύσσεται εκείνη την εποχή σε όλη την Ευρώπη. Όπως αναφέρει ο Zeev Sternhell, ο φασισμός αποτελεί τη λιγότερο κομφορμιστική ιδεολογία, η οποία εξασκεί επιρροή σε ένα μεγάλο μέρος των κοινωνικών στρωμάτων εκείνης της γενιάς και κυρίως στη νεολαία των διανοουμένων (Sternhell 1987: 336). Η επικράτησή του ως εναλλακτική λύση αποτελεί, σε μεγάλο βαθμό, «αποτέλεσμα της παράλληλης κρίσης και αποτυχίας τόσο του φιλελευθερισμού όσο και του μαρξισμού» (Λίποβατς 1994: 314).

Το καθεστώς του Vichy αποτελεί προέκταση του φασισμού και επίλογο του αντεπαναστατικού κινήματος. Η διαφορά του με τον Μπουλανζισμό έγκειται ίσως στο ότι ο τελευταίος δεν μετατράπηκε σε πολιτικό καθεστώς. Το κοινό τους σημείο είναι σίγουρα ότι και τα δύο κινήματα συγκεντρώνουν, επικαλούμενα τη λαϊκή δυσαρέσκεια απέναντι στη φιλελεύθερη δημοκρατία, στοιχεία προερχόμενα τόσο από τη δεξιά όσο και από την αριστερά. Με λίγα λόγια, και τα δυο αποτελούν «πολυσυλλεκτικά» κινήματα στηριζόμενα στην αντεπαναστατική παράδοση.

Στις 10 Ιουλίου του 1940, ο στρατηγός Philippe Pétain στηρίζει την εκλογή του στον πληγωμένο γαλλικό πατριωτισμό και κατ' επέκταση στη λαϊκή δυσαρέσκεια από τη διακυβέρνηση της φιλελεύθερης δημοκρατίας (*République*) και του σοσιαλισμού. Με κεντρικό σύνθημα *Δουλειά, Οικογένεια, Πατρίδα* (*Travail, Famille, Patrie*), η *Εθνική Επανάσταση* (*Révolution Nationale*) του στρατηγού Pétain συγκεντρώνει από παραδοσιακούς καθολικούς (*Catholiques Intégristes*) έως φασίστες και νοσταλγούς του αντεπαναστατικού κινήματος του Charles Maurras (Bernstein 1999: 345).

A. 2) Η Ακροδεξιά στη μεταπολεμική εποχή

Μεταπολεμικά και για περίπου τριάντα χρόνια, τα ακροδεξιά κινήματα δίνουν την εντύπωση ενός γαλαξία οργανώσεων χωρίς στοιχειώδη σύνδεση μεταξύ τους. Ωστόσο, κατά τη

διάρκεια της περιόδου 1945-'74, ορισμένες πολιτικές οργανώσεις, ενταγμένες ιδεολογικά στην ακροδεξιά, αφήνουν ένα σύντομο αλλά ισχυρό στίγμα. Ο πόλεμος της Αλγερίας⁵ και έπειτα η αντίθεση στην πολιτική του στρατηγού Charles de Gaulle αποτελούν τους δύο βασικούς άξονες γύρω από τους οποίους συσπειρώνονται διάφορα ρεύματα της ακροδεξιάς.

Εκείνη την εποχή δρα το κίνημα του Πουζαντισμού (Poujadisme), το οποίο εκφράζει την ανασφάλεια ενός μέρους του πληθυσμού –μιας κατηγορίας μικροεμπόρων και χειρωνακτών, αγχιστρωμένων σε μία παραδοσιακή δομή της οικονομίας– προς τον εκμοντερνισμό της δομής της οικονομίας⁶.

Με αφορμή τον πόλεμο της Αλγερίας (1954), ο Poujade προσπαθεί να δώσει στο UDCA (Union de Défense des Commerçants et Artisans / Ένωση Υπεράσπισης των Εμπόρων και των Χειρωνακτών) μια πιο ισχυρή εθνική ταυτότητα, μέσω του αιτήματος υπεράσπισης της *Γαλλικής Αλγερίας* (Algérie Française), με αποτέλεσμα να συγκεντρώσει περίπου 2.500.000 ψήφους και περισσότερους από 50 βουλευτές στις εκλογές του Ιανουαρίου του 1956 (Rémond 1982: 251-3 και Rioux 1994: 222-32).

Καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου στην Αλγερία, η παραστρατιωτική οργάνωση OAS (Organisation d'Armée Secrète / Οργάνωση Μυστικού Στρατού) εκφράζει με βίαιο τρόπο τη νέα μορφή εθνικισμού που δημιουργεί ο πόλεμος. Ο γαλλικός εθνικισμός της δεκαετίας του '50 «εκτρέφεται» από τις επαναστάσεις ανεξαρτητοποίησης των πρώην αποικιών της Γαλλίας. Ο κομμουνισμός, ως υποκινητής, και ο γκωλλισμός⁷, ως υποστηρικτής του κινήματος ανεξαρτητοποίησης της Αλγερίας, τρέφουν ιδεολογικά το μιλιταρισμό της OAS, όπως και άλλων ακροδεξιών οργανώσεων⁸.

Το δημοψήφισμα⁹ της 8ης Απριλίου του 1962, με το οποίο επικυρώνεται η ανεξαρτητοποίηση της Αλγερίας και τυπικά το τέλος της γαλλικής αποικιοκρατίας, σημαίνει επίσης την περιθωριοποίηση της μεταπολεμικής ακροδεξιάς. Κατάλοιπα αυτής της πρώιμης μεταπολεμικής περιόδου αποτελούν η ίδρυση της οργάνωσης Occident το 1964, η οποία διαλύεται το 1968 για ακτιβισμό, και η υποψηφιότητα του Jean-Louis Tixier-Vignancour (5,2%) στις προεδρικές εκλογές του 1965 (Rioux 1994: 239). Η επιτροπή υποστήριξης της υποψηφιότητας του Tixier-Vignancour συγκεντρώνει διάσπαρτες οργανώσεις και κυρίως προσωπικότητες της ακροδεξιάς υπό το δόγμα της *Εθνικής Προτεραιότητας* (Préférence Nationale), το οποίο χρησιμοποιήθηκε μεταγενέστερα στο πρόγραμμα του Εθνικού Μετώπου¹⁰ (Camus 1997: 131).

Η αποτυχία αυτών των κινήματων οφείλεται, κατά μεγάλο μέρος, στο γεγονός ότι, κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου (1944-'69), ο Charles de Gaulle καταφέρνει να λειτουργήσει ως εθνάρχης και παράλληλα να συσπειρώσει τη δεξιά γύρω από το πρόσωπό του, αφήνοντας στο περιθώριο την ακροδεξιά (Rémond 1982: 255 και Rioux 1994: 239).

Το τέλος της δεκαετίας του '70 αποτελεί σημείο αιχμής για την ακροδεξιά, η οποία μοιάζει παρ' όλα αυτά να είναι χωρισμένη, αφ' ενός, στον *ακτιβισμό* της οργάνωσης Ordre Nouveau (Νέα Τάξη) (1968) και, αφ' ετέρου, στην *ιδεολογική ηγεμονία* της GRECE (Groupement de Recherche et d'Etude pour la Civilisation Européenne / Σχήμα Έρευνας και Μελέτης για τον Ευρωπαϊκό Πολιτισμό) (1969) (Rioux 1994: 243).

Η οργάνωση Ordre Nouveau, από την οποία αναδύθηκε το Εθνικό Μέτωπο, αποτελεί

προέκταση του ακτιβισμού της οργάνωσης Occident τη δεκαετία του '50. Η διαφορά τους έγκειται στο ιδεολογικό βάρος¹¹ που η *Ordre Nouveau* προσέδωσε στη δράση της. Παρ' όλα αυτά, η *Ordre Nouveau* διαλύεται επίσημα με αφορμή μία δημόσια συγκέντρωση με θέμα *Αλτ στη θηριώδη μετανάστευση* (*Halte à l'immigration sauvage*) το 1973 (Winock 1999: 282 και Monzat 1992: 270).

Η GRECE αποτελεί χωρίς αμφιβολία τον ιδεολογικό θησαυρό της σύγχρονης ακροδεξιάς, καθώς και ενός μέρους της φιλελεύθερης και μετριοπαθούς δεξιάς. Αρχικός στόχος του προδρόμου της GRECE, Dominique Venner, ήταν η κατασκευή μιας ιδεολογικής δομής δίχως γεωγραφικά όρια και αυστηρή ιεραρχία, αλλά με μέλη τα οποία θα είναι ικανά να διαδώσουν το σύστημα ιδεών¹² που θα παρήγαγε η οργάνωση (Monzat 1992: 206-11). Απώτερος σκοπός της οργάνωσης ήταν η νομιμοποίηση της ακροδεξιάς σκέψης στον πολιτισμικό διάλογο και η προοδευτική διασφάλιση των συνθηκών που θα μπορούσαν να εξασφαλίσουν την ηγεμονία¹³ στην κοινή γνώμη, «αναγκαία προϋπόθεση για την ανάκτηση της πολιτικής εξουσίας [...]» (Bhir 2002: 56-7).

Το 1974, ο Yvan Blot και ο Jean-Yves Le Gallou, βασικά στελέχη της GRECE, δημιουργούν το *Club de l'Horloge* (Ομίλος του Ρολογιού), ένα είδος *Think Tank*¹⁴ που συγκεντρώνει υψηλόβαθμους τεχνοκράτες και αποφοίτους των μεγάλων γαλλικών σχολών (*Grandes Ecoles*), με στόχο την κατάκτηση νευραλγικών πόστων στον κρατικό μηχανισμό και σκοπό την προώθηση των ελιτίστικων και αντιδημοκρατικών ιδεών της GRECE από θέση ισχύος. Η επιρροή του δε εκτείνεται κυρίως στην ευρύτερη δεξιά (R.P.R, U.D.F, C.N.I.P και P.R.)¹⁵ (Monzat 1992: 277-305, Perrineau 1994: 247 και Camus 1997: 161-70).

Παρ' όλη την ισχυρή ιδεολογική παρουσία της, καθ' όλη τη διάρκεια της μεταπολεμικής περιόδου, η ακροδεξιά δεν κατορθώνει να εξασφαλίσει την απαραίτητη συνοχή, η οποία θα της προσέδιδε τη λαϊκή απήχηση που επιζητούσε. Το τέλος του πολέμου της Αλγερίας και η συναίνεση που εξασφαλίζει ο de Gaulle περιορίζουν την ακροδεξιά σε ένα σύνολο φηγόμεντων δυνάμεων που εξυπηρετούν, μέσω του ακτιβισμού και της παραγωγής ιδεών, την πιο κοντινή πολιτική οικογένεια: τη συντηρητική και φιλελεύθερη δεξιά (Monzat 1992: 290-1). Η ίδρυση του Εθνικού Μετώπου το 1972 αποβλέπει στη σύνθεση των περισσότερων δυνάμεων της ακροδεξιάς και στην εφαρμογή του ιδεολογικού της συστήματος υπό ένα συνεκτικό και πολιτικά αυτόνομο οργανωτικό πλαίσιο.

A. 3) Η σύγχρονη γαλλική ακροδεξιά: Το Εθνικό Μέτωπο

Η ίδρυση του Εθνικού Μετώπου (*Front National*) αποτελεί ίσως την πιο σημαντική στιγμή στην ιστορία της γαλλικής άκρας δεξιάς. Για πρώτη φορά, με εξαίρεση το καθεστώς του Vichy, μία πολιτική δύναμη κατάφερε να δημιουργήσει μία βιώσιμη συμμαχία των περισσότερων παραδόσεων της εθνικιστικής δεξιάς με απήχηση πέρα από αυτή¹⁶. Ο Le Pen είναι ο ίδιος απόγονος της εθνοκεντρικής παράδοσης¹⁷ (*nationaux*), ενός μετριοπαθούς ρεύματος το οποίο κινούνταν πάντοτε στο πλαίσιο της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας (Camus 1997: 129).

Στο πλαίσιο της εθνικιστικής και αντεπαναστατικής δεξιάς, το Εθνικό Μέτωπο ξεχωρίζει ιστορικά, διότι συνιστά ένα πρωτόγνωρο κράμα αντιφατικών στοιχείων. Κατ' αρχήν, αποτελεί μία σύνθεση διαφορετικών και συχνά αντιφατικών πολιτικών παραδόσεων¹⁸. Στο εσωτερικό του συνυπάρχουν εθνοκεντρικοί (nationaux) και εθνικιστές (nationalistes), παραδοσιακοί καθολικοί (catholiques intégristes) και αγνωστικιστές (agnostiques), φιλελεύθεροι και αντικαπιταλιστές (Monzat 1992: 292).

Ωστόσο, η σύνθεση αυτών των δυνάμεων –εκ των οποίων κάποιοι είναι σκληροί επικριτές της δημοκρατίας και νοσταλγοί της μοναρχίας ή του φασισμού– κινείται πάντοτε στο πλαίσιο του κοινοβουλευτικού συστήματος. Αυτός ο συνδυασμός οφείλεται εν μέρει στην ηγετική προσωπικότητα του Le Pen, ο οποίος δεν υπερέβη ποτέ τα όρια της νομιμότητας: απέφυγε να εμπλακεί σε οργανώσεις όπως η παραστρατιωτική OAS, ενώ συμμετείχε σε κινήματα όπως το UDCA του Pierre Roujade ή την εκλογική εκστρατεία του Tixier-Vignancour, τα οποία συντάσσονταν με την κοινοβουλευτική δημοκρατία (Charlot 1986: 30).

Επειτα, το Εθνικό Μέτωπο –όπως ακριβώς ο φασισμός– δεν παρουσιάζεται απλώς ως μία πολιτική δύναμη στο περιθώριο της δεξιάς. Παρουσιάζεται ως μία εναλλακτική λύση στη διαμάχη δεξιάς-αριστεράς, ως ένας τρίτος δρόμος (troisième voie) που δεν εξαρτάται από τις κατεστημένες πολιτικές δυνάμεις και που ευελπιστεί να αντιπροσωπεύσει ολόκληρο το έθνος. Όπως σημειώνει ο René Monzat, «το EM δεν μάχεται για τη νίκη της δεξιάς, αλλά για τη νίκη του έθνους. Με τη δεξιά, χωρίς τη δεξιά ή, αν πρέπει, ενάντια στη δεξιά» (Monzat 1992: 303 και Camus 1997: 17-20). Εξάλλου, αν και το στελεχικό δυναμικό του εξακολουθεί να προέρχεται από τους κύκλους της άκρας δεξιάς, μεγάλο μέρος του εκλογικού του σώματος προέρχεται από την αριστερά (Camus 2002: 35-8).

Για περίπου 15 χρόνια (1983-'98), ο Le Pen καταφέρνει να στεγάσει διαφορετικές παραδόσεις υπό τη σκέπη μιας αυτόνομης και βιώσιμης πολιτικής δύναμης, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα μεγάλη λαϊκή υποστήριξη. Η μεν συνοχή εξασφαλίζεται μέσω της ελευθερίας έκφρασης των διαφόρων ρευμάτων και της εσωτερικής επίλυσης των συγκρούσεων, η δε λαϊκή απήχηση του EM είναι αποτέλεσμα μιας καλοσχεδιασμένης στρατηγικής, η οποία συνίσταται στην πολιτική εκμετάλλευση του θέματος των ξένων –ή, εν συντομία, του θέματος της μετανάστευσης– και παράλληλα στην προβολή του τελευταίου στα μέσα ενημέρωσης.

Δίχως αμφιβολία, ο Le Pen επηρεάστηκε από τον Jean-Pierre Stirbois, βασικό στέλεχος του EM και ηγέτη του ρεύματος των *Solidaristes*. Για 5 χρόνια, ο Stirbois προετοίμαζε την εκλογή του στην κοινότητα Dreux, χρησιμοποιώντας το θέμα της μετανάστευσης ως άξονα περιστροφής και την προκλητικότητα ως κινητήριο δύναμη (Bouchoux 1990).

Κατά συνέπεια, η στρατηγική του Le Pen συνίσταται στην προβολή του μεταναστευτικού θέματος και του Εθνικού Μετώπου ως φορέα των κατάλληλων λύσεων για το εν λόγω ζήτημα. Το θέμα της μετανάστευσης, ως μέσο πολιτικής διεύθυνσης, προϋπήρχε στο εσωτερικό της ακροδεξιάς, αλλά μόνο το EM κατάφερε να του δώσει κεντρική θέση στο δημόσιο διάλογο. Η καινοτομία του Le Pen συνίσταται στην προβολή του μεταναστευτικού θέματος, σε σχέση με πρωταρχικά κοινωνικά ζητήματα: την ανεργία και την εγκληματικότητα, καθώς και την εθνική ταυτότητα. Ουσιαστικά, το θέμα των ξένων στη Γαλλία δεν αποτελεί από μόνο του πρόβλημα, εάν δεν το εξετάσουμε σε σχέση με τα παραπάνω ζητήματα.

Ο Guy Birenbaum υποστηρίζει ότι η πολιτική διεύθυνση του Εθνικού Μετώπου είναι αποτέλεσμα της πολιτικής εκμετάλλευσης μιας σειράς οικονομικο-πολιτικών και κοινωνικών παραγόντων: α) οικονομική κρίση και υψηλή ανεργία, β) η άφιξη της αριστεράς στην εξουσία και η συνεργασία της σε κυβερνητικό επίπεδο με το κομμουνιστικό κόμμα (PC), γ) το αναλογικό εκλογικό σύστημα που εισήχθη επί σοσιαλιστικής κυβέρνησης και δ) η όλο και πιο έντονη λαϊκή δυσαρέσκεια ως προς τη μετανάστευση και την ανασφάλεια, όπως και η *πολιτική κατασκευή* ενός δεσμού αιτιότητας ανάμεσά τους (Birenbaum 1987: 4). Δίχως να θέλουμε να παραβλέψουμε τους τρεις πρώτους παράγοντες, θεωρώντας τους ένα εξαιρετικό πλαίσιο στο οποίο θα μπορούσε να επιτύχει οποιοδήποτε λαϊκιστικό κίνημα, θα επικεντρώσουμε το ενδιαφέρον μας στον κοινωνικό παράγοντα. Ωστόσο, δεν θεωρούμε πως ο παράγοντας αυτός είναι αμιγώς κοινωνικός. Τόσο το λαϊκό αίσθημα προς τη μετανάστευση όσο και η πολιτική κατασκευή της αιτιότητας Μετανάστευση-Εγκληματικότητα/Ανασφάλεια τυγχάνουν ερμηνείας από την πολιτική επικοινωνία. Οι επιπτώσεις μιας τέτοιας στρατηγικής είναι σίγουρα κοινωνικές. Αν όμως θέλουμε να εμβαθύνουμε στις αιτίες της, οφείλουμε να εστιάσουμε την προσοχή μας στη σχέση του Εθνικού Μετώπου με τα μέσα ενημέρωσης και τον τρόπο με τον οποίο τα χρησιμοποιεί με σκοπό να προβάλλει τους λεπενικούς όρους κατανόησης του μεταναστευτικού θέματος.

Ο Le Pen διδάχθηκε απ' τον Stirbois ότι «κάθε δήλωση στα μέσα ενημέρωσης η οποία αμφισβητεί την επικρατούσα συνεννόηση του επιφέρει ψήφους, ακόμη κι αν εκείνη τη στιγμή προκαλεί τη δημόσια αποδοκιμασία» (Camus 1997: 61). Με αυτό τον τρόπο, ο Le Pen προσπαθεί να βρίσκεται στο επίκεντρο της επικαιρότητας, είτε μέσω δηλώσεων σχετικών με το μεταναστευτικό ζήτημα είτε μέσω προκλητικών δηλώσεων που αντικρούουν τις επικρατούσες αντιλήψεις σε διάφορα ζητήματα¹⁹. Και είναι αυτή η συνεχής παρουσία του στα μέσα ενημέρωσης –και κατ' επέκταση στο δημόσιο διάλογο– που καθορίζει το δημόσιο προφίλ του ΕΜ και του αρχηγού του. Παρακάτω θα επεξεργαστούμε τη σχέση του ΕΜ με τα ΜΜΕ και τα ζητήματα που εξασφαλίζουν τη συμμετοχή του στο δημόσιο διάλογο²⁰. Επιπλέον, θα εξετάσουμε τις επιδράσεις που δέχεται η κοινή γνώμη από τη συμμετοχή του ΕΜ και του J.-M. Le Pen στο δημόσιο διάλογο, συγκρίνοντας περιοδικά τη δημοτικότητά τους.

B. Η θεωρία της ημερήσιας διάταξης των μέσων ενημέρωσης (agenda-setting)²¹ ως τρόπος ερμηνείας της πολιτικής διεύθυνσης του Εθνικού Μετώπου

Η έρευνά μας συνίσταται στην κατανόηση της εξέλιξης της δημοτικότητας του Εθνικού Μετώπου και του Le Pen βάσει της μελέτης της επικαιρότητας²². Η δημοτικότητα, όπως αυτή εκφράζεται σε μία συνεχή έρευνα γνώμης²³, αντιπροσωπεύει την περιοδική πολιτική υποστήριξη της *κοινής γνώμης* προς το κόμμα στο οποίο αναφέρεται. Η παραπάνω σχέση αποτελεί μια συνάρτηση, σύμφωνα με την οποία η δημοτικότητα αντιπροσωπεύει την εξαρτημένη μεταβλητή (y) και η επικαιρότητα την ανεξάρτητη (x).

Στο πλαίσιο της πολιτικής επικοινωνίας, έρευνες με αντικείμενο τις προεκλογικές περιόδους συμπεραίνουν ότι τα ΜΜΕ έχουν συντελέσει καθοριστικά στην εξέλιξη της άσκη-

σης της πολιτικής, σε σημείο που η τελευταία να επηρεάζεται άμεσα από αυτά. Σύμφωνα με τον Jacques Gerstlé (Gerstlé 1996b: 731-52), τα ΜΜΕ έχουν αλλάξει τη φύση του δημόσιου χώρου και διάλογου. Ο δημόσιος διάλογος εξελίσσεται πλέον στα μέσα ενημέρωσης και μέσω αυτών, χάρη μιας σειράς εξελίξεων στις σύγχρονες δυτικές δημοκρατίες, όπως η αποδέσμευση του ατόμου από ιδεολογικούς, θρησκευτικούς και κομματικούς δεσμούς, η ατομικότητα της εκλογικής συμπεριφοράς και, κατά συνέπεια, η κυριαρχία της θεματικής ψήφου (Issue Voting). Η σχέση του ατόμου με την εκλογική ή την ευρύτερα πολιτική συμπεριφορά έχει αλλάξει ως προς τον τρόπο πληροφόρησης, η οποία διακρίνεται από την ταχύτητα και το μαζικό χαρακτήρα διάδοσής της, καθώς και από την ατομικότητα πρόσληψης της πληροφορίας από το δέκτη.

Σύμφωνα με τη θεωρία της ημερήσιας διάταξης των ΜΜΕ, τα μέσα ενημέρωσης ερεθίζουν την εξάρτηση του ατόμου από την επικαιρότητα μέσω της επίλογής των γεγονότων που προβάλλουν ως σημαντικά, καθώς και του τρόπου προβολής τους. Όπως αναφέρει ο Ν. Δεμερτζής, «η έννοια της ημερήσιας διάταξης των Μέσων αναφέρεται σε μια αιτιώδη συνάρτηση ανάμεσα στην έμφαση που δίνουν τα ΜΜΕ σε ορισμένα δημόσια θέματα και στις απόψεις του κοινού περί του τι αξίζει να προσεχθεί και τι όχι» (Charon 1995: 73 και Δεμερτζής 2002: 100).

Σύμφωνα με τους Dearing και Rogers, υπάρχει συνήθως συγκεκριμένη σειρά στην εγγραφή ενός ζητήματος στην ημερήσια διάταξη, η οποία αποτελείται από τρεις επιμέρους θεματολογίες. Αρχικά, ένα ζήτημα επιλέγεται από τα μέσα ενημέρωσης και με αυτό τον τρόπο εγγράφεται στην ημερήσια διάταξη/θεματολογία των Μέσων (media agenda / agenda médiatique). Η παρουσία του ζητήματος στη θεματολογία των Μέσων καθορίζει συχνά την εγγραφή του στη δημόσια θεματολογία (public agenda / agenda publique), δηλαδή στο σύνολο των ζητημάτων που εφιστούν την προσοχή του κοινού. Με τον ίδιο τρόπο η δημόσια θεματολογία επηρεάζει άμεσα την πολιτική θεματολογία (policy agenda / agenda politique), δηλαδή το σύνολο των ζητημάτων για τα οποία οι πολιτικές αρχές υιοθετούν συγκεκριμένες πολιτικές (Dearing & Rogers 1996: 1-8).

Η διαδικασία της εγγραφής στην ημερήσια διάταξη²⁴ έχει ως αποτέλεσμα τη μετάθεση της προσοχής του κοινού σε ζητήματα τα οποία παρουσιάζονται από τα μέσα ενημέρωσης ως πρωτεύοντα. Το κοινό έχει βέβαια τη δυνατότητα να κρίνει αυτόνομα. Εφόσον η ενημέρωσή του εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από τα ΜΜΕ, οι δυνατότητές του περιορίζονται στο πλαίσιο της επικαιρότητας που τα τελευταία ξεδιπλώνουν μπροστά του (Gerstlé 1996b: 739). Η δύναμη των ΜΜΕ έγκειται στην επιρροή που αυτά ασκούν στις «πρωτεριαότητες των ανθρώπων ως προς το ποια θέματα ή προβλήματα είναι σημαντικότερα στη δημόσια ζωή» (Δεμερτζής 2002: 105). Τα ΜΜΕ δεν επηρεάζουν λοιπόν το «πώς» θα κρίνει το κοινό, αλλά για ποια ζητήματα θα εκφράσει την κρίση του (ό.π.: 106).

Στις σύγχρονες δυτικές δημοκρατίες, οι κοινωνικοί παράγοντες (Acteurs Sociaux) (πολιτικά κόμματα, οργανώσεις ποικίλου χαρακτήρα, εκκλησία κ.λπ.) είναι συνήθως αναγκασμένοι να προβάλλουν τα αιτήματά τους μέσω των ΜΜΕ. Είναι λοιπόν ενδιαφέρον να σημειώσουμε ότι, ακόμη κι αν τα μέσα ενημέρωσης δεν ορίζουν μόνα τους τη δημόσια θεματολογία, τυγχάνουν ωστόσο του αποκλειστικού προνομίου να χρησιμοποιούνται από άλλους κοινωνικούς παράγοντες ως μέσο εγγραφής των αιτημάτων τους στην ημερήσια διάταξη των Μέσων.

Ο Philippe Garraud παρουσιάζει πέντε βασικά μοντέλα εγγραφής των προβλημάτων / δημόσιων αιτημάτων στην πολιτική θεματολογία (Garraud 1990: 17-41). Πρόκειται για στρατηγικές των *κοινωνικών παραγόντων* που έχουν ως σκοπό την προβολή των αιτημάτων τους από τα ΜΜΕ (εγγραφή στη θεματολογία των Μέσων) και, κατ' επέκταση, την προσοχή του κοινού (εγγραφή στη δημόσια θεματολογία) και την επίλυσή τους από τις δημόσιες αρχές (εγγραφή στην πολιτική θεματολογία). Σε γενικές γραμμές, όλοι οι *κοινωνικοί παράγοντες* έχουν ως σκοπό τον ορισμό του φάσματος των ζητημάτων πάνω στο οποίο θα στηριχθεί ο δημόσιος διάλογος. Όπως εξηγεί ο Jacques Gerstlé, «αυτός, ο οποίος ορίζει πάνω σε τι θα στηριχθεί η πολιτική δράση, έχει τη διαχειριστική εξουσία. Ο ορισμός ενός ζητήματος είναι κεντρικής σημασίας, γιατί οι επιπτώσεις της διαμάχης πρόκειται να καθορίσουν την κινητοποίηση, την προέκταση της διαμάχης και τελικά όλη τη δημοκρατική διαδικασία. Ο ορισμός του ζητήματος μετέχει λοιπόν στην “κινητοποίηση των τεχνασμάτων” που συνιστούν το στρατηγικό χαρακτήρα του ελέγχου της πολιτικής θεματολογίας τόσο σε επίπεδο επεξεργασίας των προβλημάτων όσο και σε επίπεδο ορισμού τους» (Gerstlé 2001: 19).

Στο πλαίσιο της έρευνάς μας θα χρησιμοποιήσουμε ένα από τα πέντε θεωρητικά μοντέλα του Philippe Garraud²⁵: το *μοντέλο της πολιτικής προσφοράς* (*modèle de l'offre politique*). Το τελευταίο αναφέρεται κυρίως στις πολιτικές οργανώσεις (πολιτικά κόμματα) οι οποίες πολιτικοποιούν τα αιτήματά τους, προβάλλοντάς τα στα μέσα ενημέρωσης υπό τη μορφή κοινωνικού ζητήματος, με σκοπό την είσοδό τους στο πολιτικό γίγνεσθαι. Το ζήτημα που υπερασπίζονται αποτελεί ένα είδος «εισιτηρίου» στην πολιτική σκηνή (Garraud 1990: 33).

Με τον ίδιο τρόπο, η πορεία του Εθνικού Μετώπου είναι συνυφασμένη με την ανάδειξη του μεταναστευτικού ζητήματος σε κεντρικό θέμα της γαλλικής πολιτικής ζωής (Gastaut 2000: 133). Σε αντιστοιχία με το *μοντέλο της πολιτικής προσφοράς* του P. Garraud, το EM προσπαθεί, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '80, να εισάγει το θέμα των ξένων στη Γαλλία στη δημόσια ημερήσια διάταξη, υπό τη μορφή κοινωνικοπολιτικού ζητήματος, με σκοπό να δικαιολογήσει την πολιτική του ύπαρξη. Δίχως να αρνούμαστε την αυτοτελή ύπαρξή του, το μεταναστευτικό ζήτημα τροφοδοτείται και συντηρείται στην επικαιρότητα της εν λόγω περιόδου με τη σχεδόν αποκλειστική πρωτοβουλία του Εθνικού Μετώπου.

Η *θεωρητική κατασκευή* της μετανάστευσης ως κοινωνικού ζητήματος είναι δε ιδιαίτερα επιτυχής, αφού λειτουργεί ως ερμηνευτικό εργαλείο για βασικά κοινωνικά ζητήματα, όπως η ανεργία και η εγκληματικότητα. Με αυτό τον τρόπο, ο Le Pen επωφελείται μιας ευρείας επικαιρότητας, με σκοπό να τη συσχετίσει αιτιακά με το μεταναστευτικό ζήτημα. Αυτό το εγχείρημα του εξασφαλίζει μια κεντρική θέση στη γαλλική πολιτική σκηνή και κυρίως το πλεονέκτημα να ορίζει ο ίδιος τους όρους υπό τους οποίους θα διεξάγεται στο εξής ο διάλογος γύρω από το μεταναστευτικό θέμα και τα ζητήματα «δορυφόρους» του.

Ήδη από το 1978, το EM επενδύει ιδεολογικά στο μεταναστευτικό θέμα για να αναδειχθεί πολιτικά, και από το 1984 –όπου και η πρώτη τηλεοπτική παρέμβαση του Le Pen στην εκπομπή *L'heure de vérité* (Η ώρα της αλήθειας)– χρησιμοποιεί τα μέσα ενημέρωσης για να καθιερώσει το μεταναστευτικό θέμα στο δημόσιο διάλογο, υπό τη μορφή μείζονος πολιτικού ζητήματος.

Την περίοδο 1988-'97, η γαλλική κοινή γνώμη έχει πλέον εξοικειωθεί με τις λεπτενικές ιδέες σε σχέση με το μεταναστευτικό θέμα, όπως φαίνεται άλλωστε στις έρευνες γνώμης της εποχής (βλ. Βαρόμετρο *Sofres-Figaro Magazine*). Αξίζει να αναφέρουμε ότι, την ίδια περίοδο, το κοινό είναι ευαίσθητο σε κάθε μορφής επικαιρότητα η οποία έχει σχέση με το ΕΜ ή εμπίπτει στις πολιτικές του θέσεις, γεγονός που οφείλεται εν μέρει στη συμβολή των μέσων ενημέρωσης στην προβολή του Εθνικού Μετώπου και των ιδεών του.

Γ. Η επίδραση της Επικαιρότητας στη Δημοτικότητα του Εθνικού Μετώπου και του Jean-Marie Le Pen την περίοδο 1988-'97

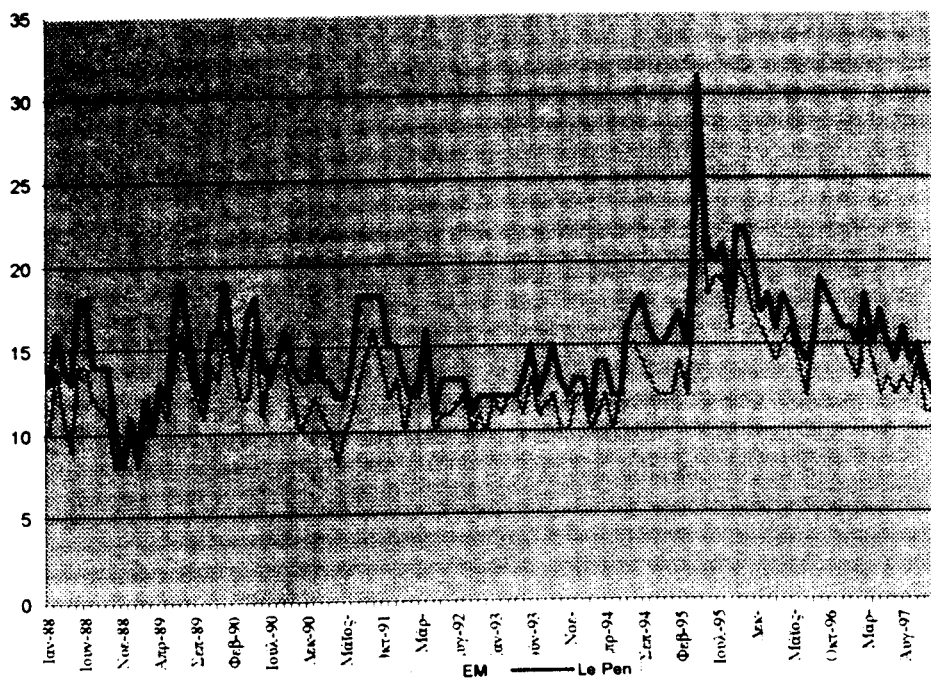
Για να εξηγήσουμε την πολιτική διεύθυνση του ΕΜ την περίοδο 1988-'97, θα επικεντρωθούμε στη σχέση της επικαιρότητας με τη δημοτικότητα του Εθνικού Μετώπου και του αρχηγού του. Όπως προαναφέραμε, το λαϊκό αρνητικό αίσθημα ως προς τους μετανάστες, όπως άλλωστε και η πολιτική κατασκευή της αιτιότητας *μετανάστευση-ανασφάλεια*, οφείλεται κατά κύριο λόγο στην πολιτική δράση του Εθνικού Μετώπου. Στόχος μας είναι να αναδείξουμε, επεξεργάζοντας την επικαιρότητα εκείνης της περιόδου, τα θέματα που έχουν θετικό ή αρνητικό αντίκτυπο στη δημοτικότητα του ΕΜ και του Le Pen. Σκοπός μας είναι η κατανόηση της σχέσης των μέσων ενημέρωσης με την πολιτική διεύθυνση του Εθνικού Μετώπου.

Η έρευνά μας κινείται σε δύο βασικούς άξονες: αφ' ενός, στην καταγραφή των ποσοστών της δημοτικότητας του ΕΜ και του Le Pen κατά τη διάρκεια της περιόδου Ιανουάριος 1988 - Δεκέμβριος 1997 (βλ. διάγραμμα 1) και, αφ' ετέρου, στην επεξεργασία της επικαιρότητας που πιθανόν δικαιολογεί τις ξαφνικές αλλαγές στη δημοτικότητά²⁶ τους.

Παρατηρούμε ότι η συμπεριφορά και των δύο γραφικών παραστάσεων δεν είναι σταθερή. Αντίθετα, παρουσιάζουν ξαφνικές ανόδους και πτώσεις, καταλήγοντας όμως σε μία μέση κατάσταση²⁷. Εξάλλου, η δημοτικότητα του ΕΜ και του Le Pen επηρεάζεται από τους ίδιους παράγοντες, αφού οι ξαφνικές αλλαγές είναι πανομοιότυπες και στα δύο γραφήματα. Επιπλέον, η δημοτικότητα του J.-M. Le Pen βρίσκεται πάντα υψηλότερα της αντίστοιχης του ΕΜ. Κατά συνέπεια, συμπεραίνουμε ότι η δημοτικότητα του Le Pen καθορίζει εκείνη του Εθνικού Μετώπου²⁸.

Επεξεργάζοντας στη συνέχεια την επικαιρότητα, δύο κριτήρια μας βοηθούν να κατανοήσουμε πότε ένα γεγονός αποτελεί μέρος της ημερήσιας διάταξης των ΜΜΕ και επηρεάζει θετικά ή αρνητικά τη δημοτικότητα του J.-M. Le Pen και του ΕΜ. Κατ' αρχήν, πρέπει να υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός άρθρων σε σχέση με ένα ζήτημα, ενώ ένας δημόσιος διάλογος πρέπει να συντηρεί το συγκεκριμένο ζήτημα στην επικαιρότητα. Προφανώς, τα δύο κριτήρια δεν είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους. Όταν ένα ζήτημα κατέχει κεντρική θέση στη θεματολογία των ΜΜΕ, προκαλεί ταυτόχρονα την οργάνωση ενός σχετικού διαλόγου και αντιστρόφως.

Διακρίνουμε έτσι μια σειρά από παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν τη δημοτικότητα του ΕΜ και του αρχηγού του και τους οποίους μπορούμε να κατατάξουμε σε δύο κατηγορίες: στους παράγοντες που αυξάνουν τη δημοτικότητά τους και σε αυτούς που τη μειώνουν.

Διάγραμμα 1: Η Δημοτικότητα του Εθνικού Μετώπου και του Le Pen την περίοδο 1988-'97

Πηγή: Μηνιαίο περιοδικό *Figaro Magazine* (Μηνιαίο βαρόμετρο του Ινστιτούτου Ερευνών *SOFRES*) Φεβρουάριος 1988 - Ιανουάριος 1998.

Οι κατηγορίες των θεμάτων που επιδρούν θετικά στη δημοτικότητα του ΕΜ είναι αυτές που φέρνουν στην επιφάνεια το ζήτημα της μετανάστευσης, προβάλλοντας το ΕΜ ως μία ισχυρή πολιτική δύναμη, ικανή να υπερασπισθεί σημαντικά κοινωνικά προβλήματα με επίκεντρο το μεταναστευτικό ζήτημα. Τέτοια θέματα είναι: α) νομοθετικά κείμενα (νομοσχέδια και νόμοι) σχετικά με τη μετανάστευση και την ιθαγένεια, β) γεγονότα τα οποία εισάγουν το μεταναστευτικό ζήτημα στην ημερήσια διάταξη, γ) δηλώσεις πολιτικών στα μέσα ενημέρωσης, δ) παρεμβάσεις του Le Pen στα μέσα ενημέρωσης και ε) εκλογικές αναμετρήσεις.

α) *Νομοθετικά κείμενα σχετικά με τη μετανάστευση και την ιθαγένεια*: Όταν ένα νομοσχέδιο σχετικό με τη μεταναστευτική πολιτική κατατίθεται στο γαλλικό κοινοβούλιο ή ανακοινώνεται στα μέσα ενημέρωσης, συχνά επακολουθεί ένας ευρύτερος διάλογος σε σχέση με τη δυσκολία *ενσωμάτωσης* (*intégration*), τη *διαφορετικότητα* (*altérité*) ή γενικότερα το σύνολο των προβλημάτων που προσάπτονται στους ξένους (Πρεάρης 2000: 41).

Τα περισσότερα νομοθετικά κείμενα της περιόδου 1988-'97 εξυψώνουν τη δημοτικότητα του ΕΜ. Κατ' αρχήν, τον Ιανουάριο του 1988 η *επιτροπή των σοφών*²⁹ ανακοινώνει τα συμπεράσματά της σε μία έκθεση, της οποίας το νόημα συμπυκνώνεται στην εξάρτηση της απόκτησης της ιθαγένειας από την *προσωπική βούληση* (*volonté personnelle*) του νεαρού

αιτούντος³⁰ (*Le Monde*, 19 Ιανουαρίου του 1988 και Viet 1998: 465). Το νομοσχέδιο Joxe της 17ης Μαΐου του 1989, το οποίο απέβλεπε στην προστασία του δικαιώματος της οικογένειας και στην καταπολέμηση της εισόδου λαθρομεταναστών, εισάγει με τον ίδιο τρόπο το μεταναστευτικό ζήτημα προς όφελος του ΕΜ (*Le Monde*, 31 Μαΐου του 1989). Ωστόσο, τόσο το νομοσχέδιο του υπουργού Εσωτερικών Charles Pasqua περί της ιθαγένειας³¹, όσο και οι τρεις νόμοι στους οποίους κατέληξε, δεν στάθηκαν ιδιαίτερα ωφέλιμοι για τη δημοτικότητα του ΕΜ³². Αντίθετα, το νομοσχέδιο Debré, το οποίο αποσκοπούσε στη βελτίωση των νόμων Pasqua, δίνει στο ΕΜ μια σπουδαία ευκαιρία να προωθήσει τις θέσεις του. Ο νόμος Debré ψηφίζεται στο γαλλικό κοινοβούλιο το Φεβρουάριο του 1997 και εντείνει το πολιτικό κλίμα³³, δημιουργώντας έντονες αντιδράσεις από μέρους των κομμάτων της αριστεράς και των ανθρωπιστικών οργανώσεων (*Le Monde*, 25 Φεβρουαρίου του 1997).

β) *Γεγονότα που εισάγουν το μεταναστευτικό ζήτημα στην ημερήσια διάταξη*: Οι επιπτώσεις των γεγονότων που εισάγουν το μεταναστευτικό ζήτημα στην ημερήσια διάταξη είναι παρόμοιες με αυτές των νομοσχεδίων περί της μεταναστευτικής πολιτικής και της ιθαγένειας. Στην προκειμένη περίπτωση, η άμεση εμπλοκή των ξένων σε περιστατικά που βλέπουν το φως της δημοσιότητας και τυχαίνουν γενικότερου διαλόγου στα ΜΜΕ προβάλλεται ως προβληματική. Κατ' επέκταση, προβληματική προβάλλεται και η παρουσία τους στη Γαλλία, ενώ η εικόνα των ξένων αντιστοιχεί πιο συχνά στη συμβολική εικόνα του Άλλου.

Δύο βασικές υποθέσεις συνιστούν αυτή την κατηγορία. Στις 4 Οκτωβρίου του 1989, η υπόθεση της *μαντίλας* (*affaire du foulard*) ανοίγει έναν από τους πιο σημαντικούς διαλόγους στη Γαλλία: αυτόν της *Λαϊκότητας* (*laïcité*) του κράτους και της ανεξιθρησκίας. Αφορμή στάθηκε η αποβολή τριών κοριτσιών, μουσουλμάνες στο θρήσκευμα, επειδή κάλυπταν το κεφάλι τους με την παραδοσιακή, γι' αυτές, μαντίλα (*Gastaut 2000: 570*). Μερικές μέρες αργότερα, παρόμοια περιστατικά γίνονται γνωστά (*Le Monde*, 13 και 17 Οκτωβρίου του 1989), με αποτέλεσμα πολλές πολιτικές παρεμβάσεις, όπως αυτή του σοσιαλιστή υπουργού Παιδείας Lionel Jospin, ο οποίος δήλωσε τότε ότι «το σχολείο πρέπει να είναι ανοιχτό σε όλους» (*Le Monde*, 23 Οκτωβρίου του 1989). Το Εθνικό Μέτωπο επωφελείται άμεσα από αυτή την υπόθεση και δείχνει να κερδίζει την κοινή γνώμη³⁴.

Η υπόθεση των *sans papiers* (χωρίς χαρτιά) (Ιούλιος-Αύγουστος του 1996) είναι αποτέλεσμα των νόμων Pasqua, οι οποίοι θεωρούσαν προς απέλαση ξένους οι οποίοι ήταν, ωστόσο, γονείς παιδιών που είχαν τη γαλλική υπηκοότητα λόγω γέννησής τους σε γαλλικό έδαφος. Ως αποτέλεσμα των απελάσεων που προέβλεπε η νομοθεσία της περιόδου, δέκα ξένοι καταλαμβάνουν την εκκλησία *Saint-Bernard-de-la-Chapelle* και οργανώνουν απεργία πείνας (*Le Monde*, 27 Ιουλίου του 1996). Μερικές μέρες αργότερα, η κατάληψη συγκεντρώνει 300 άτομα και πλήθος ατόμων σε διαδηλώσεις στους δρόμους της χώρας. Άλλωστε, στο κύμα διαμαρτυρίας προστίθεται και η έντονη υποστήριξη των κομμάτων της αριστεράς, των ανθρωπιστικών οργανώσεων, καθώς και των μέσων ενημέρωσης.

Στον αντίποδα του κύματος διαμαρτυρίας των *sans papiers*, το Εθνικό Μέτωπο³⁵ εκφράζει τη σιωπηλή πλειοψηφία της γαλλικής κοινής γνώμης, η οποία συντάσσεται με τις διατάξεις των νόμων Pasqua και απαιτεί μία συντηρητική πολιτική ως προς το ζήτημα της λαθρομετανάστευσης (*Le Monde*, 27 Αυγούστου του 1996).

γ) *Δηλώσεις πολιτικών στα μέσα ενημέρωσης*: Συχνά συναντάμε πολιτικά πρόσωπα, που δεν ανήκουν στον ακροδεξιό χώρο, να εισάγουν το μεταναστευτικό ζήτημα στην ημερήσια διάταξη με δηλώσεις, είτε θετικές ως προς τους μετανάστες είτε στο ίδιο μήκος κύματος με το λόγο του Εθνικού Μετώπου.

Καταρχήν, ο François Mitterrand εκφράζει, κατά την προεκλογική περίοδο των προεδρικών εκλογών του Απριλίου του 1988, την υποστήριξή του υπέρ της συμμετοχής των μεταναστών στις εκλογές της τοπικής αυτοδιοίκησης (Gastaut 2000: 525). Καθ' όλη τη διάρκεια των προεδρικών εκλογών του 1988, το μεταναστευτικό ζήτημα βρίσκεται σε περιόπτη θέση, λειτουργώντας, με αυτό τον τρόπο, ως κριτήριο αξιολόγησης των υποψηφίων και δίνοντας σημαντικό προβάδισμα στο ΕΜ³⁶, το οποίο είχε ορίσει προ πολλού την προβληματική γύρω απ' το εν λόγω ζήτημα (Gerstlé 1997: 94).

Στη δεύτερη περίπτωση συγκαταλέγονται οι δηλώσεις που ανήκουν στο ίδιο μοτίβο με αυτές του Jean-Marie Le Pen, προδίδοντας έτσι τη διείσδυση του λεπενικού λόγου στον πολιτικό κόσμο και διευκολύνοντας, κατά συνέπεια, την αποδοχή του από την κοινή γνώμη. Χαρακτηριστικά, ο υπουργός Εσωτερικών του συνδυασμού συντηρητικών και φιλελευθέρων (RPR-UDF), Charles Pasqua³⁷, δηλώνει, το Μάιο του 1988, ότι το «Εθνικό Μέτωπο εκφράζει τις ίδιες ανησυχίες, τις ίδιες αρχές με την [κοινοβουλευτική] πλειοψηφία» (*Le Monde*, 2 Μαΐου του 1988). Με τη σειρά του, ο Jacques Chirac³⁸ μιλάει τον Ιούνιο του 1991 για *υπερβολική δόση μετανάστευσης* (overdose d'immigration), ενώ τον ίδιο χρόνο η πρωθυπουργός Edith Cresson υποστηρίζει την επιστροφή στις πτήσεις τσάρτερ για την αποστολή των λαθρομεταναστών στους τόπους καταγωγής τους. Ο Valéry Giscard d'Estaing τάσσεται δε υπέρ της μετατροπής του κώδικα της ιθαγένειας, με την αποκλειστική εφαρμογή του *jus sanguinis* (δικαίωμα του αίματος)³⁹.

δ) *Συμμετοχή του Le Pen σε τηλεοπτικές εκπομπές*: Πέρα από τις δηλώσεις πολιτικών προσώπων για θέματα που εντάσσονται στο ιδεολογικό πεδίο του Εθνικού Μετώπου, όταν ο Jean-Marie Le Pen εκφράζει δημόσια τις θέσεις του προσελκύει συχνά την κοινή γνώμη. Αυτό συμβαίνει κυρίως όταν ο ίδιος είναι καλεσμένος σε τηλεοπτικές εκπομπές. Τέτοιες περιπτώσεις είναι η εκπομπή *Η ώρα της αλήθειας* (l'heure de vérité) της 27ης Ιανουαρίου του 1988 (*Le Monde*, 29 Ιανουαρίου του 1988) ή η ίδια εκπομπή της 22ης Μαΐου του 1989 όπου, με φόντο τις ευρωεκλογές, ο Le Pen εκμεταλλεύεται την πρόσκληση για να εκφράσει τις θέσεις του υπέρ μίας Ευρώπης των εθνών και κατά της ψήφου των ευρωπαίων που κατοικούν στη Γαλλία στις γαλλικές περιφερειακές εκλογές (*Le Monde*, 24 Μαΐου του 1989).

Την περίοδο 1994-'95, το Εθνικό Μέτωπο και ο Le Pen αγγίζουν τα υψηλότερα ποσοστά δημοτικότητας στην ιστορία του κόμματος⁴⁰, γεγονός που οφείλεται κυρίως στη συνεχή παρουσία του Le Pen στα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης, με αποκορύφωμα την προεκλογική περίοδο των προεδρικών του 1995. Παρ' όλη την απουσία του μεταναστευτικού ζητήματος από τα προγράμματα των υπόλοιπων υποψηφίων του πρώτου γύρου των προεδρικών, ο Le Pen, επιμένοντας στο πρόγραμμά του για την *Εθνική Προτίμηση* (préférence nationale) στη δομή του γαλλικού κράτους, δίνει την εντύπωση μίας συντηρητικής εναλλακτικής λύσης. Η στρατηγική του έγκειται στην εκμετάλλευση κάθε γεγονότος της επικαιρότητας, το οποίο θα μπορούσε να του προσφέρει την ευκαιρία να παρεμβεί στα ΜΜΕ και να

προβάλλει δημόσια τις θέσεις του (Bigenbaum 1995: 141-56). Χαρακτηριστικά, ο Le Pen μιλάει για τον κίνδυνο που αντιπροσωπεύουν οι «μη ενσωματώσιμοι πληθυσμοί των ξένων» (*Le Monde*, 6 Απριλίου του 1995), ενώ προτείνει τη δημιουργία διαφορετικών ταμείων ασφάλισης για τους μετανάστες (*Le Monde*, 11 και 14 Μαρτίου και 22 Απριλίου του 1995), την ακύρωση της συνθήκης του Μάαστριχτ και την εφαρμογή της ποινής του θανάτου.

Το αποτέλεσμα της τηλεοπτικής καμπάνιας⁴¹ του Le Pen γίνεται κατανοητό, αν συγκρίνουμε την εξέλιξη του ζητήματος της μετανάστευσης και της ασφάλειας στις προτιμήσεις των ψηφοφόρων ανάμεσα στον πρώτο και το δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών. Συγκεκριμένα, το ζήτημα της ασφάλειας ξεκινά από την 9η θέση (21% των προτιμήσεων) και καταλήγει στην 4η (33%), ενώ το μεταναστευτικό ζήτημα ξεκινά από τη 12η θέση για να καταλήξει το δεύτερο γύρο στην 5η (30%) του συνόλου των ζητημάτων (Gerstlé 1997: 95-6).

ε) *Εκλογικές αναμετρήσεις*: Οι εκλογικές αναμετρήσεις αποτελούν, όπως οι τηλεοπτικές εκπομπές, εξαιρετικές ευκαιρίες για να αναπτύξουν τις θέσεις τους τα μέλη του Εθνικού Μετώπου και ο Jean-Marie Le Pen. Συγκεκριμένα, κατά τη διάρκεια των προεκλογικών περιόδων, το ΕΜ οργανώνει μία εκστρατεία προβολής των θέσεών του, με κεντρικό θέμα τη μετανάστευση. Ως αποτέλεσμα, το μεταναστευτικό ζήτημα μετατρέπεται συχνά σε κριτήριο αξιολόγησης των υπόλοιπων υποψηφίων.

Εξάλλου, τα εκλογικά αποτελέσματα, είτε είναι θετικά είτε αρνητικά, επιδρούν στη δημοτικότητα του κόμματος και του αρχηγού του. Πρόκειται για σχεδόν όλες τις εκλογικές αναμετρήσεις στις οποίες συμμετείχε το Εθνικό Μέτωπο ή ο Jean-Marie Le Pen. Οι προεδρικές του Απριλίου του 1988, οι ευρωεκλογές του Ιουνίου του 1989, οι περιφερειακές (régionales) του Μαρτίου του 1992, οι ευρωεκλογές του Ιουνίου του 1994 και οι προεδρικές εκλογές του Απριλίου του 1995 επηρεάζουν τη δημοτικότητα του Εθνικού Μετώπου και του αρχηγού του, ανάλογα με το αποτέλεσμα των εκλογών (Perrineau 1997: 187).

Εξαιρέση αποτελούν οι βουλευτικές εκλογές του Μαρτίου του 1993 και του Μαΐου του 1997, οι οποίες δεν επηρεάζουν τη δημοτικότητα του ΕΜ και του Le Pen. Στην πρώτη περίπτωση, το μεταναστευτικό θέμα κατέχει μία σεβαστή θέση στην προεκλογική περίοδο των βουλευτικών του 1993, αλλά το ΕΜ δεν προβάλλεται ιδιαίτερα από τα ΜΜΕ, εν αντιθέσει με την οικολογική παράταξη, η οποία καταλαμβάνει πολύ περισσότερο τηλεοπτικό χρόνο και έντυπο χώρο (Gerstlé 1994: 65-87). Επιπλέον, η παρουσία των Charles Pasqua, Philippe Seguin και Philippe de Villiers –μέλη της εθνοκεντρικής τάσης της μετριοπαθούς δεξιάς– στερεί την εναλλακτική θέση που έχει συνήθως ο λεπενικός λόγος στο γαλλικό πολιτικό στερέωμα (Perrineau 1994b: 137-59). Έπειτα, καθ' όλη τη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου των βουλευτικών του 1997, η δημοτικότητα του ΕΜ μειώνεται αισθητά (12%), γεγονός που συνδυάζεται με το πολύ υψηλό ποσοστό επικινδυνότητας που αντιπροσωπεύει το ΕΜ για τη δημοκρατία (75%), όπως φαίνεται στην αντίστοιχη ανάλυση του Pascal Perrineau (Perrineau 1997: 206). Ωστόσο, το Εθνικό Μέτωπο κατορθώνει να αποσπάσει το 14,9% του συνόλου των ψήφων. Η ψήφος αυτή τοποθετείται σε ένα κλίμα γενικότερης αποδοκιμασίας του πολιτικού συστήματος (Ysmal 1998: 280) και συγκεντρώνει, με αυτό τον τρόπο, μεγάλο μέρος των δυσαρεστημένων από τα μεγάλα κόμματα (Perrineau 1998: 64-265). Αν λάβουμε δε υπόψη μας ότι η δημοτικότητα του ΕΜ και του Le Pen δεν αυξάνεται μετά τις εκλογές

—όπως γίνεται συνήθως όταν το ΕΜ επηρεάζει το εκλογικό σώμα με τις πολιτικές θέσεις του— οδηγούμαστε στην επαλήθευση της παραπάνω υπόθεσης.

Ωστόσο, μία δεύτερη κατηγορία ζητημάτων, τα οποία εγγράφονται στην ημερήσια διάταξη, επηρεάζει αρνητικά τη δημοτικότητα του Εθνικού Μετώπου και του αρχηγού του. Πρόκειται για ζητήματα τα οποία προβάλλουν το ΕΜ ως κόμμα επικίνδυνο για τη δημοκρατία και θέτουν σε λειτουργία τα «ρεπουμπλικανικά αντανάκλαστα» του γαλλικού εκλογικού σώματος.

Αρχικά, οι προκλητικές δηλώσεις του Jean-Marie Le Pen αποτελούν το σημαντικότερο παράγοντα υποβάθμισης της δημοτικότητάς του⁴². Τέτοιες είναι: το «αστείο» στον υπουργό Δημοσίων Έργων Michel Durafour⁴³ το Σεπτέμβριο του 1988 (*Le Monde*, 6 Σεπτεμβρίου του 1988), η δήλωση στο ημεπίσημο όργανο του ΕΜ, *Présent* (Παρόν), για την *εβραϊκή διεθνή*⁴⁴ τον Αύγουστο του 1989 (*Le Monde*, 12 Αυγούστου του 1989) και η δήλωση στο θερινό πανεπιστήμιο του κόμματος για την *ανισότητα των φυλών* τον Αύγουστο του 1996 (Perrineau 1997: 89). Σε όλες τις περιπτώσεις, εκτός εκείνης του Αυγούστου του 1996⁴⁵, η δημοτικότητα του ΕΜ και του Le Pen μειώνεται 2 έως 4 ποσοστιαίες μονάδες.

Έπειτα, ορισμένα περιστατικά τα οποία μετατρέπονται σε δημόσια ζητήματα από τα μέσα ενημέρωσης —όπως στην περίπτωση των περιστατικών στα οποία πρωταγωνιστούν μετανάστες— αποτελούν επίσης ανασταλτικούς παράγοντες για τη δημόσια εικόνα του ΕΜ και του αρχηγού του. Συγκεκριμένα, το Μάιο του 1990 λεηλατείται ένα εβραϊκό νεκροταφείο στο Carpentas (*Le Monde*, 12 Μαΐου του 1990), ενώ στην επέτειο της Jeanne d'Arc, το Μάιο του 1995, μία ομάδα *skinheads* ρίχνουν ένα νεαρό μαροκινής καταγωγής στο Σηκουάνα, όπου και πνίγεται (*Le Monde*, 3 Μαΐου του 1995). Και στις δύο περιπτώσεις, τα μέσα ενημέρωσης ετυμφορούν κατά του Εθνικού Μετώπου, συσχετίζοντάς το με τα περιστατικά, με αποτέλεσμα πλήθος αντιδράσεων (*Le Monde*, 19 και 24 Μαΐου του 1990) και απότομη πτώση της δημοτικότητας του ΕΜ και του αρχηγού του⁴⁶.

Ο Pascal Perrineau επεξεργάζεται την παραπάνω αναπαράσταση του ΕΜ σε ένα διάγραμμα⁴⁷, στο οποίο διαφαίνεται το ποσοστό του γαλλικού πληθυσμού που υποστηρίζει την άποψη ότι το Εθνικό Μέτωπο αποτελεί κίνδυνο για τη δημοκρατία στη Γαλλία (Perrineau 1997: 206). Το ποσοστό αυτό κυμαίνεται μεταξύ 38% (Οκτώβριος του 1983) και 75% (Μάρτιος του 1997). Μάλιστα, κατά την περίοδο 1988-'97, το ποσοστό του πληθυσμού που αναγνωρίζει ότι το ΕΜ αποτελεί κίνδυνο για τη δημοκρατία σταθεροποιείται μεταξύ 65% και 75%. Πιστεύουμε ότι η παραπάνω σύμπτωση οφείλεται εν μέρει στο ότι ο Le Pen και το κόμμα του αποτελούν πιο «ορατό κίνδυνο» για την κοινή γνώμη, λόγω της ισχυρότερης προβολής τους από τα μέσα ενημέρωσης.

Σε γενικές γραμμές, η δημοτικότητα του Εθνικού Μετώπου και του Jean-Marie Le Pen δεν καθορίζεται μόνο από τη σχέση τους με το μεταναστευτικό ζήτημα, αλλά επίσης από τη σχέση του κόμματος με τις υπόλοιπες πολιτικές δυνάμεις. Συγκεκριμένα, η εκ νέου εισαγωγή με λεπενικούς όρους του μεταναστευτικού ζητήματος στην ημερήσια διάταξη τη δεκαετία του '80 υποχρεώνει τόσο τη σοσιαλιστική (PS) και κομμουνιστική (PC) αριστερά όσο και τη φιλελεύθερη (UDF) και μετριοπαθή (RPR) δεξιά να πάρουν συγκεκριμένη θέση ως

προς αυτό. Η μεν αριστερά του François Mitterrand υιοθετεί μία φιλελεύθερη στάση, βρίσκοντας καταφύγιο στον αντιρατσιστικό λόγο και στην υπεράσπιση των μεταναστών (Milza 1988: 180-90 και Perrineau 1994: 276-7), ενώ η δεξιά του Jacques Chirac βρίσκεται σε δύσκολη θέση απέναντι στην ακροδεξιά, η οποία έχει πλέον το μονοπώλιο του συντηρητικού και εθνικιστικού λόγου. Κατά συνέπεια, ακόμη κι όταν η δεξιά συμμαχία RPR-UDF υιοθετεί συντηρητικές πολιτικές ως προς τη μετανάστευση ή τον κώδικα της ιθαγένειας, δεν καταφέρνει ωστόσο να κερδίσει τις συντηρητικές τάσεις της κοινής γνώμης, οι οποίες τελικά διαφεύγουν προς το Εθνικό Μέτωπο. Για παράδειγμα, το νομοσχέδιο Debré του 1997 αποτελεί μια ξεκάθαρη απάντηση στις απαιτήσεις μεγάλου μέρους της κοινής γνώμης για μια σκληρή μεταναστευτική πολιτική. Οι αντιδράσεις όμως ενός ενεργού μέρους της κοινής γνώμης, καθώς και των μέσων ενημέρωσης, στερούν τελικά από τη δεξιά την απαραίτητη λαϊκή υποστήριξη για να διατηρήσει το νόμο Debré (*Le Monde*, 17 και 24 Φεβρουάριου του 1997). Συχνά λοιπόν η δεξιά εργάζεται προς όφελος της ακροδεξιάς.

Δ. 1999: Ένα κόμμα σε κόμμα – 2002: Η τελευταία λαϊκή προειδοποιητική βολή;

Το 1999 σηματοδοτεί μία κρίσιμη χρονιά στην ιστορία του Εθνικού Μετώπου. Ύστερα από την πρωτοφανή επιτυχία του κόμματος στις βουλευτικές εκλογές του 1997 (14,7%), η θέση του Εθνικού Μετώπου στο ευρύτερο πολιτικό σκηνικό φαίνεται καλύτερη από ποτέ. Μολοταύτα, στο εσωτερικό του οι σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών ρευμάτων είναι έτοιμες να εκραγούν.

Μετά την εκλογική της ήττα στις βουλευτικές του 1997, η μετριοπαθής δεξιά (RPR-UDF) δεν μπορεί να δει πλέον το μέλλον της παρά μόνο σε σχέση με το ΕΜ (Παπαδημητρίου 2000: 134-6). Χαρακτηριστικά, την ίδια περίοδο, ο Bruno Mégret υποστηρίζει ότι στο εξής, όσο το ΕΜ ανεβαίνει στην εκλογική κλίμακα, η μετριοπαθής δεξιά θα βρίσκεται «σφηνωμένη μεταξύ της αριστεράς και του Εθνικού Μετώπου», με αποτέλεσμα είτε να ανοιχτεί προς τα αριστερά, αφήνοντας ελεύθερο το χώρο της δεξιάς στο ΕΜ, είτε να συμμαχήσει με το ΕΜ, δίνοντάς του έτσι την ευκαιρία να αποδομινοποιήσει το δημόσιο προφίλ του και να συμμετάσχει στην εξουσία (Darmon & Rosso 1998: 249-52). Εξάλλου, ο γενικός επίτροπος του ΕΜ και προβλεπόμενος διάδοχος του Le Pen στην προεδρία του κόμματος, Β. Mégret, προετοιμάζει το ΕΜ, ήδη από το 1989, για να συμμαχήσει στην εξουσία (ό.π.: 203-8).

Ωστόσο, στο εσωτερικό του Εθνικού Μετώπου οι σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών ρευμάτων είναι χειρότερες από ποτέ. Όλα αρχίζουν το 1995, όταν ο αρχηγός του ΕΜ, θέλοντας ν' αποβάλει από τον Mégret τις ελπίδες του για τη διαδοχή στην προεδρία, διορίζει γενικό γραμματέα τον προσφιλή Bruno Gollnisch (Darmon & Rosso 1998: 243-5). Οι σχέσεις τους και, κατ' επέκταση, οι σχέσεις μεταξύ των διαφορετικών ρευμάτων του ΕΜ, έρχονται σε σύγκρουση όταν ο Jean-Marie Le Pen, ανίκανος να εξασκήσει το δικαίωμα του εκλέγεσθαι⁴⁸, ορίζει τη γυναίκα του Jany Le Pen ως αρχηγό της λίστας του ΕΜ για τις ευρωεκλογές του 1999 και αφήνει στο περιθώριο τον Mégret και τους υποστηρικτές του. Στο συνέδριο του κόμματος που ακολουθεί, ο Jean-Marie Le Pen επιβάλλει δεσποτικά τη βού-

λησή του, με αποτέλεσμα την τελική ρήξη με τον Mégrét, τον οποίο ακολουθούν 62 περιφερειακοί γραμματείς (σε σύνολο 102) και 140 σύμβουλοι (σε σύνολο 275) (Darmon & Rosso 1999: 57-112).

Με τη διπλή υποψηφιότητα της ακροδεξιάς⁴⁹ στις ευρωεκλογές του 1999 και τη διπλή αποτυχία⁵⁰ της, τίθεται το εξής ερώτημα: γιατί το σχίσμα στο εσωτερικό του Εθνικού Μετώπου είχε τόσο μεγάλο αντίκτυπο στην κοινή γνώμη και, κατ' επέκταση, στο εκλογικό σώμα; Η πιο πειστική απάντηση που μπορούμε να δώσουμε είναι ότι εκείνη την περίοδο λείπουν δύο βασικά στοιχεία που συντελούσαν στην επιτυχία του ΕΜ: η συνοχή και η δύναμη που το κόμμα έδειχνε προς τα έξω, καθώς και η παρουσία του στα μέσα ενημέρωσης. Τα παραπάνω στοιχεία συνέβαλαν για περίπου 15 χρόνια στη δημιουργία μιας πολιτικής δύναμης, η οποία αμφισβητούσε την καθεστηκυία τάξη πραγμάτων στη γαλλική πολιτική ζωή και καθόριζε το δημόσιο διάλογο σε κείρια θέματα. Όπως υποστηρίζουν οι Darmon & Rosso, «με την κατάρρευση του ΕΜ, μεγαλειώδες γεγονός της γαλλικής πολιτικής ζωής, της οποίας είχε γίνει ο κυριότερος παράγοντας, ορίζοντας τις θέσεις του καθένα σε σχέση με το ίδιο, τελειώνει [και] η “απαγωγή” του δημόσιου διαλόγου» (ό.π.: 125).

Ύστερα από την παραπάνω κρίση, το Εθνικό Μέτωπο φαίνεται αποπλισμένο πολιτικά, διότι είναι απόν από το δημόσιο διάλογο. Εντούτοις, οι πολιτικές του θέσεις για την *Εθνική Προτίμηση* και τη μετανάστευση συνεχίζουν να έχουν ισχυρή απήχηση, ακόμη κι αν δεν εκφέρονται από την πλευρά του ΕΜ (Παπαδημητρίου 2000: 147).

Οι πολιτικές απόψεις του Εθνικού Μετώπου αποτελούν *κινητήριες ιδέες* (idées-forces), δηλαδή «ιδέες οι οποίες δίνουν [πολιτική] δύναμη, λειτουργώντας ως δυνάμεις κινητοποίησης» και προσπαθούν να επιβάλουν σε όλους το δικό τους τρόπο κατανόησης του κόσμου (Bourdieu 2000: 63). Το βασικό στοιχείο του *λεπενικού συστήματος ιδεών* έγκειται στην κατανόηση της πραγματικότητας μέσω του δίπτυχου αυτόχθων/ξένος⁵¹. Συνάμα, η δύναμη των πολιτικών απόψεων του ΕΜ στηρίζεται στην αποδοχή τους από ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού και κυρίως στην υιοθέτησή τους από μεγάλο μέρος του γαλλικού πολιτικού πεδίου (champ politique) (ό.π.: 38).

Χαρακτηριστικά, καθ' όλη τη διάρκεια του πρώτου γύρου των προεδρικών εκλογών της 21ης Απριλίου του 2002, οι λεπενικές θέσεις ηχούν σε όλο το πολιτικό φάσμα. Την ημέρα των εκλογών, ο Le Pen σημειώνει έναν εκλογικό θρίαμβο, καταλαμβάνοντας τη δεύτερη θέση μεταξύ των υποψηφίων του πρώτου γύρου και την υποψηφιότητά του στο δεύτερο γύρο απέναντι στον Jacques Chirac. Αν και η ηχώ των ιδεών του ΕΜ έπαιξε σημαντικό ρόλο στο αποτέλεσμα των εκλογών, θα προσπαθήσουμε παρακάτω να κατανοήσουμε πιο διεξοδικά την ξαφνική επανεμφάνιση του Le Pen στο πολιτικό προσκήνιο, παραθέτοντας μία σύνθεση των απόψεων που παρουσιάστηκαν στο γαλλικό, ελληνικό και αγγλόφωνο Τύπο της περιόδου.

Κατ' αρχήν, η υποψηφιότητα του Le Pen υποβοηθήθηκε από τη γενικότερη κρίση του γαλλικού πολιτικού συστήματος. Η γενικότερη απάθεια του εκλογικού σώματος ευνόησε δύο επιλογές: την αποχή από τις κάλπες (25,63%) (*Libération*, 22 Απριλίου του 2002 και *Le Monde*, 23 Απριλίου του 2002) και την ψήφο διαμαρτυρίας (*The Economist*, 27 Απριλίου του 2002: 25). Χαρακτηριστικά, οι τελευταίες έρευνες γνώμης πριν τις εκλογές παρουσία-

ζαν το 54% των ψηφοφόρων να μη βρίσκουν κανένα ενδιαφέρον στις εκλογές, ενώ το 30% να μην έχουν αποφασίσει ποιον υποψήφιο θα επιλέξουν (ό.π.: 25).

Ωστόσο, η επιλογή του Le Pen ήταν κάτι περισσότερο από ψήφος διαμαρτυρίας. Το πολιτικό κλίμα της προεκλογικής περιόδου χαρακτηρίστηκε σημαντικά από το ζήτημα της *ανασφάλειας* (insécurité). Τόσο τα μέσα ενημέρωσης όσο και οι υποψήφιοι επέμειναν σε ένα ζήτημα, το οποίο οφείλει την παρουσία του στο δημόσιο διάλογο στο EM (*Médias*, Ιούνιος-Ιούλιος 2002: 39). Όπως αναφέραμε παραπάνω, η εισαγωγή λεπενικών ζητημάτων⁵² στην ημερήσια διάταξη από άλλους πολιτικούς παράγοντες επιφέρει συνήθως πολιτικό όφελος στο EM και όχι σε αυτούς που εκφέρουν τις θέσεις του.

Εξίσου σημαντική αιτία είναι η διάσπαση της δεξιάς, και κυρίως της αριστεράς, σε πολλούς υποψηφίους, με αποτέλεσμα τη διαρροή ψήφων προς πολλούς «μικρούς» υποψηφίους. Συγκεκριμένα, επτά υποψήφιοι της αριστεράς⁵³ μοιράστηκαν το 26,7% του συνόλου των ψήφων, ενώ πέντε υποψήφιοι⁵⁴ της δεξιάς και της ακροδεξιάς, καθώς κι ένας του κέντρου, μοιράστηκαν το 20,3% του συνόλου των ψήφων (*The Economist*, 27 Απριλίου του 2002: 25-6). Επομένως, ο Le Pen είχε να αντιμετωπίσει δύο υποψηφίους, ήδη αποδυναμωμένους από τους «ομοϊδεάτες» συνυποψηφίους τους, με το σοσιαλιστή Lionel Jospin να δέχεται το μεγαλύτερο βάρος της κριτικής ως πρωθυπουργός.

Στους παραπάνω παράγοντες οφείλουμε να προσθέσουμε την υιοθέτηση από τον Le Pen ενός πιο μετριοπαθούς προσώπου, με σκοπό να αποφύγει τις κριτικές που τον θέλουν ξενόφοβο και ρατσιστή, δίχως όμως να εγκαταλείπει τις αρχές της *Εθνικής Προτίμησης* (*Le Monde*, 3-4 Φεβρουαρίου του 2002: 6).

Στην ίδια περίπτωση μερίδα του Τύπου, ορισμένες κριτικές ερμηνεύουν την επανεμφάνιση του Le Pen στη γαλλική πολιτική σκηνή όχι ως μεμονωμένο περιστατικό, εξαρτώμενο από τη συγκυρία της συγκεκριμένης πολιτικής αναμέτρησης, αλλά ως μέρος ενός γενικότερου φαινομένου, αυτού της μεταγενέστερης τάσης της πολιτικής διεύθυνσης της άκρας δεξιάς στη Δυτική Ευρώπη. Η κυριότερη αιτία στην οποία αποδίδουν την επάνοδο της ακροδεξιάς, των ιδεών της ξενοφοβίας και των λογικών του απομονωτισμού, είναι η ιδεολογική κρίση των σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων που κυβερνούσαν σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 (*Καθημερινή*, 28 Απριλίου του 2002: 4). Συγκεκριμένα, η *Monde Diplomatique* προσάπτει στη σοσιαλδημοκρατία την αδυναμία της να δει πέρα από «έναν καπιταλισμό, όλο και πιο άνιστο, ο οποίος περιορίζει τα περιθώρια χειρισμού της πολιτικής εξουσίας» (*Le Monde Diplomatique*, Ιούνιος του 2002: 8). Η ίδια εφημερίδα περιγράφει μία αριστερά η οποία, «κυβερνώντας μέσω των ανατροφοδοτούμενων ελίτ και κλεισμένη στον τεχνοκρατικό και διαχειριστικό λόγο της [...] έχει αποξενωθεί από τα λαϊκά στρώματα» (*Le Monde Diplomatique*, Μάιος του 2002: 3). Στη γαλλική εκδοχή, η συμμετοχή του κομμουνιστικού κόμματος στις σοσιαλιστικές κυβερνήσεις της δεκαετίας του '80 και του '90 το καθιστά συνυπεύθυνο της αποτυχίας των τελευταίων να ασκήσουν λαϊκή πολιτική και βασικό θύμα της διαρροής των λαϊκών στρωμάτων προς την ακροδεξιά (*Le Nouvel Observateur*, 25 Απριλίου του 2002: 56 και Αλαβάνος 2002: 29).

Η ίδια όμως η κρίση της σοσιαλδημοκρατίας εντάσσεται σε μία γενικότερη προβληματική. Όπως προβλήθηκε έντονα από τα γαλλικά μέσα ενημέρωσης καθ' όλη τη διάρκεια της

προεκλογικής περιόδου των προεδρικών του 2002 (*Médias*, Ιούνιος-Ιούλιος του 2002: 41), η διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην αριστερά και τη δεξιά φαίνεται να έχει ισοπεδωθεί (*Le Monde Diplomatique*, Μάιος του 2002: 3). Χαρακτηριστικά, η *Καθημερινή* γράφει για «ομογενοποίηση των πολιτικών» (*Καθημερινή*, 28 Απριλίου του 2002: 4), ένα πολιτικό φαινόμενο από το οποίο η άκρα δεξιά αναδύεται ως εναλλακτική λύση.

Επιπλέον, η παρουσίαση της ακροδεξιάς ως εναλλακτικής λύσης βρῖσκει αντίκρισμα στην «απονομιμοποίηση της κατεστημένης πολιτικής» (*Καθημερινή*, 28 Απριλίου του 2002: 6). Στην προκειμένη περίπτωση, η ψήφος στον Le Pen αποτελεί συνέχεια «προειδοποιητικών βολών» διαμαρτυρίας του εκλογικού σώματος, τις οποίες δεν έλαβαν υπόψη τους οι κυβερνήσεις των δύο τελευταίων δεκαετιών (*The Economist*, 27 Απριλίου του 2002: 28). Οι πολιτικές των σύγχρονων δεξιών ή αριστερών κυβερνήσεων απονομιμοποιούνται λόγω της αδυναμίας των τελευταίων να αντιμετωπίσουν τις σύγχρονες παγκόσμιες εξελίξεις, τις οποίες υπερεκτιμούν και τελικά αποδέχονται ως δεδομένες⁵⁵. Σε αυτό το κλίμα, η ακροδεξιά εμφανίζεται έτοιμη να δώσει απαντήσεις στη «δικτατορία» της πραγματικότητας.

Βιβλιογραφία

- Αλαβάνος Αλέκος (2002), «Για την Ακροδεξιά και την Αριστερά», *Αρθρην*, τεύχος 36, Ιούλιος.
- Azéma Jean-Pierre (1994), "Vichy", σε Winock Michel (επιμ.), *Histoire de l'extrême droite en France*, Paris: (Points) Seuil.
- Bernstein Serge (1999), *Les cultures politiques en France*, Paris: Seuil.
- Bhir Alain (2002), "GRECE", *Αρθρην*, τεύχος 36, Ιούλιος.
- Birenbaum Guy (1987), "Les stratégies du Front National: Mars 1986 - Mai 1987", *Vingtième Siècle*, No 16.
- Birenbaum Guy (1995), "Le Front National devant l'élection présidentielle", σε Perrineau P. & Ysmal C. (επιμ.), *Le vote de crise: L'élection présidentielle de 1995*, Paris: Département d'études du Figaro & Presses de Sciences Po.
- Bouchoux Corinne (1990), "L'immigration ou la 'révélation' d'un enjeu. L'exemple de Dreux: les municipales de mars et de septembre 1983", *Politix*, no 12.
- Bourdieu Pierre (2000), *Propos sur le champ politique*, Lyon: Presses universitaires de Lyon.
- Camus Jean-Yves (1997), *Le Front National: Histoire et discours*, Paris: Editions Laurens.
- Camus Jean-Yves (2002) (μτφρ.: Σ. Δημόπουλος), «Η ευρωπαϊκή άκρα Δεξιά: Κοινωνική κρίση, πολιτικός αποκλεισμός και ξενοφοβία», *Αρθρην*, τεύχος 36, Ιούλιος.
- Carnoy Martin (1990), *Κράτος και πολιτική θεωρία*, Αθήνα: Οδυσσεύς.
- Charlot Monica (1986), "L'émergence du Front National", *Revue Française de Science Politique*, No 36 (1).
- Charon Jean (1995), "Les médias et les sources: Les limites des modèles de l'agenda-setting", *Hermès*, No 17-18.
- Darmon Michaël & Rosso Romain (1998), *L'après Le Pen: Enquête dans les coulisses du FN*, Paris: Seuil.
- Darmon Michaël & Rosso Romain (1999), *Front contre Front: Contre-enquête*, Paris: Seuil.
- Dearing W. James & Rogers M. Everett (1996), *Communication Concepts 6: Agenda Setting*, Thousand Oaks: Sage Publications.
- Δεμερτζής Νίκος (2002), *Πολιτική Επικοινωνία: Διακινδύνηση, Δημοσιότητα, Διαδίκτυο*, Αθήνα: Παπαζήσης.
- Garraud Philippe (1990), "Politiques Nationales: Elaboration de l'Agenda", *L'année Sociologique*, No 40, Paris.
- Gastaut Yvan (2000), *L'immigration et l'opinion publique en France sous la Ve République*, Paris: Seuil.
- Gerber (1998), *Et la presse créa Le Pen*, Paris: Raymonds Castells.
- Gerstlé Jacques (1994), "La campagne électorale au prisme de l'information télévisée", σε Habert P., Perrineau P., Ysmal C. (επιμ.), *Le vote sanction: Les élections législatives des 21 et 28 Mars 1993*, Paris: Département d'études politiques du Figaro et Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques.
- Gerstlé Jacques (1996), *La Communication Politique*, (Que sas-je?), Paris: Presses Universitaires de France.

- Gerstlé Jacques (1996b), "L'information et la sensibilité des électeurs à la conjoncture", *Revue Française de Science Politique*, Vol. 46, Οκτώβριος.
- Gerstlé Jacques (1997), "La Persuasion de l'actualité télévisée", *Politix*, No 37.
- Gerstlé Jacques (2001) (επιμ.), *Les effets d'information en politique*, (Παναγαλλικό συνέδριο στη Rennes), Paris: L'Harmattan.
- Καθημερινή*, 28 Απριλίου του 2002.
- Le Monde*: 19/1/1988, 29/1/1988, 2/5/1988, 6/9/1988, 24/5/1989, 31/5/1989, 12/9/1989, 12/10/1989, 13/10/1989, 17/10/1989, 23/10/1989, 12/5/1990, 19/5/1990, 24/5/1990, 21/6/1991, 9/7/1991, 6/5/1993, 11/5/1993, 13/5/1993, 1/1/1994, 11/3/1995, 14/3/1995, 6/4/1995, 14/4/1995, 22/4/1995, 3/5/1995, 27/7/1996, 27/8/1996, 11/8/1996, 17/2/1997, 24/2/1997, 25/2/1997, 3-4/2/2002, 23/4/2002.
- Le Monde Diplomatique*: Ιούνιος του 2002 και Μάιος του 2002.
- Le Nouvel Observateur*: 9-15 Απριλίου του 1998 και 25 Απριλίου - 1 Μαΐου του 2002.
- Libération*, 22 Απριλίου του 2002.
- Λίποβατς Θάνος (1994), *Η Ψυχοπαθολογία του πολιτικού*, Αθήνα: Οδυσσεάς.
- Médias*, Ιούνιος-Ιούλιος του 2002.
- Milza Olivier (1988), *Les Français devant l'immigration*, Paris: Complexe.
- Monzat René (1992), *Enquêtes sur la Droite extrême*, *Le Monde*, Paris.
- Παπαδημητρίου Δέσποινα (2000), «Εθνικισμός και ρατσισμός στην άκρα δεξιά: η περίπτωση του γαλλικού "Εθνικού Μετώπου"», *Επιστήμη και Κοινωνία*, τεύχος 5-6.
- Perrineau Pascal (1994), "Le Front National 1972-1994", σε Winock Michel (επιμ.), *Histoire de l'extrême droite en France*, Paris: (Points) Seuil.
- Perrineau Pascal (1994b), "Le Front National. La Force solitaire", σε Habert P., Perrineau P., Ysmal C. (επιμ.) (1993), *Le vote sanction: Les élections législatives des 21 et 28 Mars 1993*, Paris: Département d'études politiques du Figaro et Presses de la Fondation Nationale des Sciences Politiques.
- Perrineau Pascal (1997), *Le symptôme Le Pen*, Paris: Fayard.
- Perrineau Pascal (1998), "La lente ascension électorale du Front National", σε Perrineau P. & Ysmal C. (επιμ.), *Le vote surprise: Les élections législatives des 25 Mai et 1er Juin 1997*, Paris: Presses de Sciences Po.
- Πρέαρης Κωνσταντίνος (2000), *Les effets de conjoncture sur la popularité du Front National: La période 1988-1997 (Οι επιδράσεις της επικαιρότητας στη δημοτικότητα του Εθνικού Μετώπου: Η περίοδος 1988-1997)*, (διπλωματική εργασία για την απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου στο πανεπιστήμιο Paris IX Dauphine, Paris).
- Rémond René (1982), *Les droites en France*, Paris: Aubier.
- Rioux Jean-Pierre (1994), "Des Clandestins aux activistes (1945-1965)", σε Winock Michel (επιμ.), *Histoire de l'extrême droite en France*, Paris: (Points) Seuil.
- Sternhell Zeev (1987), *Ni droite, ni gauche: L'idéologie fasciste en France*, Paris: Complexe.
- The Economist*, 27 Απριλίου του 2002.
- The New York Times*, 5-6 Μαΐου του 2002.
- Viet Vincent (1998), *La France immigrée*, Paris: Fayard.
- Winock Michel (1994), *Histoire de l'extrême droite en France*, Paris: (Points) Seuil.
- Winock Michel (1999), *La France politique: XIXe - XXe siècle*, Paris: (Points) Seuil.
- Ysmal Colette (1998), "La Perception de l'Autre", σε Perrineau P. & Ysmal C. (επιμ.), *Le vote surprise: Les élections législatives des 25 Mai et 1er Juin 1997*, Paris: Presses de Sciences Po

Σημειώσεις

1. Πρόκειται για την υπόθεση κατηγορίας για εσχάτη προδοσία του Dreyfus, ενός εβραϊκής καταγωγής αξιωματικού του γαλλικού στρατού. Η κινητοποίηση υπέρ του δημιούργησε ένα είδος εθνικού διχασμού, με ρίζες στον παλαιότερο ιδεολογικό διχασμό μεταξύ των υποστηρικτών της Γαλλικής Επανάστασης και των αντεπαναστατών.
2. Εφημερίδα της οργάνωσης Comité Action Française των Maurice Pujo και Henri Vaugeois, η οποία ιδρύθηκε με αφορμή την υπόθεση Dreyfus.

3. Στόχος του ήταν η συγκρότηση μιας *λαϊκής δημοκρατίας* (République Plébiscitaire), στην οποία ο λαός είναι «πηγή κάθε νομομοποίησης, [ενώ] η επίκληση του λαού [είναι] πηγή κάθε αρχής» (Winock 1994: 9).

4. Ο Jean-Pierre Azéma συμπυκνώνει το νόημα της *Εθνικής Επανάστασης* του στρατηγού Pétain σε «μια πολιτιστική επανάσταση στην οποία μπορούμε να επιστημονοποιήσουμε επτά βασικά σημεία: την απόρριψη του ατομικισμού [βασικό στοιχείο της φιλοσοφίας του διαφωτισμού], την άρνηση του εξισωτισμού [égalité], μία κλειστή θεώρηση του εθνικισμού, ένα σχέδιο εθνικής ενότητας, την αμφισβήτηση της βιομηχανοποίησης, τον αντι-διανοουμενισμό, την απάρνηση του πολιτιστικού φιλελευθερισμού» (Azéma 1994: 199).

5. Και, κατά συνέπεια, ο κομμουνισμός ως υποτιθέμενος υποκινητής του αλγερινού νεο-εθνικισμού (βλ. Rémond 1982: 253-5).

6. Όπως αναφέρει ο Jean-Pierre Rioux, ο Πουζαντισμός «κινήτοποίηση» τη Γαλλία του Κοκορόικο κατά αυτής της Coca-Cola» (Rioux 1994: 226).

7. Την περίοδο 1958-'62, ο στρατηγός de Gaulle υποστηρίζει τη λύση αυτοαναφοράς της Αλγερίας.

8. Κι άλλες οργανώσεις, όπως η Jeune Nation (Νεότερο Έθνος), η URSAF (Union pour le Salut et le Renouveau de l'Algérie Française / Ένωση για τη Σοτηρία και την Ανανέωση της Γαλλικής Αλγερίας), η FAF (Front de l'Algérie Française / Μέτωπο της Γαλλικής Αλγερίας), η FNAF (Front National pour l'Algérie Française / Εθνικό Μέτωπο για τη Γαλλική Αλγερία), μοιράζονται τον ίδιο σκοπό με την OAS (Winock 1994: 232-9).

9. Οι υποστηρικτές της γαλλικής Αλγερίας συγκεντρώνουν μόλις 9,3% στο δημοψήφισμα.

10. Δεν είναι καθόλου τυχαία αυτή η σύμπτωση των προγραμμάτων του Le Pen και του Tixier-Vignancour, αφού ο Le Pen διετέλεσε υπεύθυνος της εκλογικής εκστρατείας του Jean-Louis Tixier-Vignancour κατά τη διάρκεια των προεδρικών εκλογών του 1965.

11. Τόσο ο François Brigneau όσο και ο François Duprat ή ο Alain Robert –και οι τρεις ιδρυτικά στέλεχη του Εθνικού Μετώπου– επιμένουν στην ιδεολογική ταυτότητα της οργάνωσης (Camus 1997: 133).

12. Το ιδεολογικό σύστημα της GRECE συνίσταται στην αναγνώριση της ανισότητας μεταξύ των ανθρώπων και των εθνών, το ρατσισμό, την αναφορά στην ευρωπαϊκή κουλτούρα και την αναγωγή της τελευταίας στην Ελλάδα των κλασικών χρόνων (Winock 1994: 247 και Camus 1997: 168).

13. Αυτή η ορολογία μάς παραπέμπει στον ιταλό μαρξιστή Antonio Gramsci, ο οποίος εξόπλισε το ιδεολογικό άρμα του μαρξισμού με την έννοια της *ηγεμονίας*, δηλαδή την «ιδεολογική επικράτηση των αρχουσών τάξεων επί των κυριαρχούμενων» (Camus 1990: 93-124). Η πολιτική δράση της GRECE αντιστοιχεί σε αυτό που πολλοί ονομάζουν *δεξιό γκραμισισμό*. Στόχος της GRECE είναι η πολιτική κυριαρχία μέσω της ιδεολογικής διεύθυνσης στον πολιτικό και κοινωνικό διάλογο της Γαλλίας.

14. Οργανώσεις που λειτουργούν σαν εργαστήρια ειδικευμένης γνώσης και ιδεών στην υπηρεσία των πολιτικών παραγόντων και με επιρροή στην πολιτική ζωή.

15. R.P.R.: Rassemblement pour la République / Συναγερμός για τη Δημοκρατία, U.D.F.: Union pour la Démocratie Française / Ένωση για τη Γαλλική Δημοκρατία, C.N.I.P.: Centre National des Independents et Paysans / Εθνικό Κέντρο των Ανεξάρτητων και των Χωρικών και P.R.: Parti Républicain / Ρεπουμπλικανικό Κόμμα.

16. Ωστόσο, τα πρώτα δέκα χρόνια χαρακτηρίζονται από συνεχείς συγκρούσεις και διασπάσεις. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η αποχώρηση του Alain Robert και των εθνικιστών (nationalistes) της Ordre Nouveau στο PFN (Parti des Forces Nouvelles / Κόμμα των Νέων Δυνάμεων) –ανταγωνιστή του EM– μετά την αποτυχία του να κυριαρχήσει των εθνικιστών (nationaux) του Le Pen (Monzat 1992: 270).

17. Η επιτροπή υποστηρίχης της υποψηφιότητας του Jean-Louis Tixier-Vignancour εντάσσεται σε αυτή την παράδοση.

18. Για μία πλήρη καταγραφή και ανάλυση των διαφορετικών πολιτικών παραδόσεων που συνιστούν το Εθνικό Μέτωπο, βλ. Camus 1997: 125-70.

19. Για παράδειγμα, το θέμα των εκτρώσεων, η θέση των εβραίων στην κοινωνία και ο κομμουνισμός.

20. Η παρουσία του EM στα μέσα ενημέρωσης είναι μεν απαραίτητη προϋπόθεση, δίχως όμως να εξασφαλίζει εξ ολοκλήρου τη συμμετοχή του κόμματος στο δημόσιο διάλογο, η οποία δεν εξασφαλίζεται παρά μόνο σε συνδυασμό με ζητήματα τα οποία ευαισθητοποιούν και, κατ' επέκταση, κινήτοποιούν την κοινή γνώμη.

21. Για την απόδοση της αγγλικής ορολογίας στην ελληνική γλώσσα χρησιμοποιούμε το βιβλίο του Ν. Δεμερτζή, *Πολιτική Επικοινωνία*, Εκδόσεις Πατάση, Αθήνα 2002.

22. Σύμφωνα με τον Jacques Gerstlé, η *επικαιρότητα* αντιστοιχεί σε «μια σειρά ή οποιαδήποτε άμεση κατάσταση, κάθε γεγονός, κίνηση ή λόγο με εκλογική απήχηση ή όχι, με πολιτική φύση ή όχι, [το οποίο μπορεί να διαδοθεί] [...] από τα μέσα της πληροφορίας, να τραβήξει την προσοχή του κοινού και έτσι να συμμετέχει στη διαδικασία της εκλογικής απόφασης». Με λίγα λόγια, το στοιχείο που διακρίνει την *επικαιρότητα* από οποιοδήποτε

περιστατικό του δημόσιου βίου είναι η γνωστοποίηση της στο κοινό. Με τη σειρά της, η επίδραση ενός ή μιας σειράς περιστατικών σε ένα μικρό ή ευρύ κοινό γίνεται εφικτή μέσω της προβολής του (τους) από τα μέσα ενημέρωσης, δηλαδή της *μεσοποίησης* του (τους) (Gerstlé 1996b: 733).

23. Χρησιμοποιούμε την έρευνα της SOFRES, η οποία εξελίσσεται σε μηνιαία κλίμακα και εκδίδεται στο περιοδικό *Figaro-Magazine*.

24. Θα ήταν προτιμότερο να μιλάμε για διαδικασία ή μηχανισμό εγγραφής στις *ημερήσιες διατάξεις* ή θεματολογίες, αφού δεν υπάρχει μία θεματολογία αλλά πολλές. Ωστόσο, χρησιμοποιούμε τον όρο *ημερήσια διάταξη*, αναφερόμενοι κυρίως στη δημόσια θεματολογία (public agenda). Σε αντίθετη περίπτωση, θα διευκρινίζουμε σε ποια θεματολογία αναφερόμαστε.

25. Για πιο διεξοδική ανάλυση των θεωρητικών μοντέλων του Philippe Garraud, βλ. Garraud Philippe, "Politiques Nationales: Elaboration de l'Agenda", σε *L'année Sociologique*, No 40, Paris 1990.

26. Η συνάθροιση των γεγονότων και των θεμάτων που συνιστούν την επικαιρότητα, στην οποία στηρίχθηκε η παρούσα έρευνα, βασίστηκε στην εφημερίδα *Le Monde* της εν λόγω περιόδου.

27. Η δημοτικότητα του EM και του Le Pen ακολουθεί μεν μια σταθερή πορεία μακροχρόνια, είναι δε ιδιαίτερα ευμετάβλητη βραχυχρόνια. Δικαιολογούμε αυτή την αστάθεια με παράγοντες οι οποίοι λειτουργούν σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο και αναδύονται από τη γενικότερη επικαιρότητα της περιόδου που εξετάζουμε.

28. Η εξάρτηση της δημοτικότητας του EM από την αντίστοιχη του αρχηγού του εξηγείται από τη σχεδόν αποκλειστική δημόσια προβολή του J.-M. Le Pen.

29. Η *επιτροπή των σοφών*, απαρτιζόμενη από 16 προσωπικότητες της επιστήμης υπό την προεδρία του Marceau Long, συστήθηκε με πρωτοβουλία του πρωθυπουργού Jacques Chirac τον Ιούνιο του 1987, με σκοπό να προτείνει μία μεταρρύθμιση του κώδικα της ιθαγένειας.

30. Η έκθεση αναφέρεται κυρίως στα παιδιά των ξένων τα οποία πληρούν τις συνθήκες απόκτησης της γαλλικής ιθαγένειας λόγω της γέννησής τους σε γαλλικό έδαφος.

31. Το νομοσχέδιο αυτό οδήγησε στο νόμο Méhaignerie της 22ης Ιουλίου του 1993 περί της ιθαγένειας και στους νόμους Pasqua της 10ης και 24ης Αυγούστου του 1993 περί των συνθηκών εισόδου και παραμονής των ξένων στη Γαλλία. Σκοπός της κυβέρνησης RPR-UDF ήταν η αμφισβήτηση της αυτόματης εφαρμογής του *δικαίου του εδάφους* (droit du sol) μέσω της απόδοσης της ιθαγένειας με αναγκαστική συναίνεση του ατόμου, όπως επίσης και η ενίσχυση των εξουσιών των νομαρχιών στην εξέταση των αιτήσεων για την άδεια παραμονής (*Le Monde*, 6, 11 και 13 Μαΐου του 1993 και *Le Monde*, 1 Ιανουαρίου του 1994).

32. Η θετική στάση του EM προς τις περισσότερες διατάξεις των νομοσχεδίων Pasqua συντέλεσε στη μετακίνηση της κοινής γνώμης προς όφελος του κυβερνώντος κόμματος. Κατά συνέπεια, η δημοτικότητά του, η οποία συχνά εξαρτάται από την ιδιότητα του EM ως εναλλακτικής λύσης, δεν αυξάνεται περισσότερο από δύο ποσοστιαίες μονάδες (Πρεάφης 2000: 79-81).

33. Το νομοσχέδιο Debré ενισχύει τη δικαιοδοσία της αστυνομίας να εκτελεί *ελέγχους ταυτότητας*, ενώ υποχρεώνει όσους στεγάζουν νεοαφιχθείς ξένους να υπογράφουν *πιστοποιητικά στέγασης* (certificat d'hébergement). Αυτές οι διατάξεις διχάζουν τον πολιτικό κόσμο και την κοινή γνώμη –σε μια ήδη τεταμένη περίοδο χάρη στην υπόθεση του κινήματος των *Sans Papiers* (χωρίς χαρτιά)–, στους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σε εκείνους που υποστηρίζουν το νομοσχέδιο στο όνομα της καταπολέμησης της λαθρομετανάστευσης. Υπό αυτές τις συνθήκες, το EM και ο Le Pen κερδίζουν ένα μέρος της κοινής γνώμης (*Le Monde*, 17 και 24 Φεβρουαρίου του 1997).

34. Η στάση που πήρε το EM καθ' όλη τη διάρκεια της *υπόθεσης της μαντίλας* συμπεκνώνεται στη δήλωση του γενικού γραμματέα του, Carl Lang, ο οποίος υποστηρίζει ότι «το Εθνικό Μέτωπο αποτελεί τη μόνη ικανή δύναμη να διευθετήσει το μεταναστευτικό πρόβλημα, που σημαίνει, εάν αυτό δεν επιλυθεί, μία αναπόφευκτη διαπολιτισμική σύγκρουση» (*Le Monde*, 12 Οκτωβρίου του 1989).

35. Ο Le Pen κερδίζει τέσσερις ποσοστιαίες μονάδες το Σεπτέμβριο του 1996, ενώ το EM τρεις (Πρεάφης 2000: 112).

36. Η δημοτικότητα του EM και του J.-M. Le Pen αυξάνεται κατά πέντε ποσοστιαίες μονάδες, ενώ ο Le Pen αποκτά 14,39% στον πρώτο γύρο των προεδρικών εκλογών.

37. Συγκεκριμένα, ο C. Pasqua δηλώνει: «Υπάρχουν βέβαια κάποιοι αρχαίοι, αλλά, στην ουσία, το Εθνικό Μέτωπο εκφράζει τις ίδιες ανησυχίες, τις ίδιες αρχές με την [κοινοβουλευτική] πλειοψηφία. Μόνο που τις εκφράζει με έναν πιο σκληρό και θυρβώδη τρόπο» (*Le Monde*, 2 Μαΐου του 1988).

38. Ο Jacques Chirac δηλώνει τον Ιούνιο του 1991: «το όριο της ανεκτικότητας έχει ξεπεραστεί στο θέμα της μετανάστευσης [...]. Δεν θα απορρίψουμε τους ξένους. Μόνο, αυτό που συμβαίνει, είναι ότι στις μέρες μας υπάρ-

χον πάρα πολλοί. Το πρόβλημά μας δεν είναι οι ξένοι, είναι ότι υπάρχει υπερβολική δόση [ξένων]» (*Le Monde*, 21 Ιουνίου του 1991).

39. Ο Giscard d'Estaing τάσσεται υπέρ του καθορισμού ενός μέγιστου ορίου ξένων –συγκεκριμένης εθνικότητας– σε ορισμένα επαγγέλματα (*Le Monde*, 9 Ιουλίου του 1991). Ο ίδιος μιλάει, αργότερα, για «εισβολή των ξένων» και προτείνει την εφαρμογή του *jus sanguinis* στον κώδικα της ιθαγένειας (Pergineau 1997: 71). Αυτή την περίοδο (Ιούλιος-Οκτώβριος του 1991), η δημοτικότητα του EM και του J.-M. Le Pen βρίσκεται τέσσερις με πέντε ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερα από το Μάιο και τον Ιούνιο του 1991 (Πρεάρης 2000: 111).

40. Την περίοδο Ιούλιος-Σεπτέμβριος του 1994, τα ποσοστά τους κυμαίνονται μεταξύ 14% και 18%, ενώ την περίοδο Απρίλιος-Οκτώβριος του 1995 μεταξύ 17% και 31% (Πρεάρης 2000: 111-2).

41. Οι δείκτες τηλεθέασης στις τηλεοπτικές εκπομπές της περιόδου, όπου ήταν καλεσμένος ο Jean-Marie Le Pen, κυμαίνονται μεταξύ 3,5 και 10,7 εκατομμύρια τηλεθεατών (*Le Monde*, 14 Απριλίου του 1995).

42. Οφείλουμε να σημειώσουμε πως η στρατηγική του Jean-Pierre Stibois, μέλους του δημοτικού συμβουλίου της κοινότητας Dreux το 1983 και βουλευτή του EM, αποσκοπούσε στην πρόκληση θορύβου γύρω από το πρόσωπό του, ακόμη κι αν του κόστιζε βραχυπρόθεσμα. Με τον ίδιο τρόπο, ο J. Le Pen προκαλεί θόρυβο γύρω από το όνομά του, με σκοπό να διατηρήσει την παρουσία του στην επικαιρότητα. Με λίγα λόγια, το σημαντικό στο συγκεκριμένο εγχείρημα του αρχηγού του EM είναι να υπενθυμίζει στην κοινή γνώμη την παρουσία του στο πολιτικό σκηνικό, αποβλέποντας σε πιο μακροπρόθεσμο όφελος (Bouchoux 1990 και Camus 1997: 42-3 και 60-1).

43. Το λεγόμενο «καλαμπούρι Durafour» συνίσταται στο ότι ο αρχηγός του EM αποκάλεσε τον υπουργό Δημοσίων Έργων *four crématoire*, χαρακτηρισμός ομόηχος με το όνομα του M. Durafour, που σημαίνει όμως αποτεφρωτικός φούρνος.

44. Συγκεκριμένα, ο Le Pen αποκηρύσσει το ρόλο της διεθνούς εβραϊκής κοινότητας (ο Le Pen μιλάει για *εβραϊκή διεθνή*) στην κατασκευή του *αντεθνικού πνεύματος*.

45. Σε αυτή την περίπτωση, η ακραία δήλωση του Jean-Marie Le Pen –ότι πιστεύει στην ύπαρξη και την ανισότητα των φυλών– αντισταθμίζεται από το ρόλο που έπαιξε ο ίδιος και το κόμμα του στην υπόθεση των *Sans Papiers*, αντιπροσωπεύοντας ένα μεγάλο μέρος της κοινής γνώμης που επιζητούσε συντηρητικές λύσεις στο μεταναστευτικό ζήτημα.

46. Η δημοτικότητα του EM και του Le Pen σημειώνει, και στις δύο περιπτώσεις, πτώσεις μεταξύ 4 και 10 ποσοστιαίων μονάδων (Πρεάρης 2000: 110-1).

47. Το διάγραμμα στηρίζεται σε έρευνες γνώμης, όπου το δείγμα απαντά στην ερώτηση «*Πιστεύετε ότι το EM αντιπροσωπεύει κίνδυνο για τη δημοκρατία;*».

48. Ο Le Pen στερείται του δικαιώματος του εκλέγεσθαι, κατηγορούμενος για βίαιη επίθεση κατά της υποψηφίου του Σοσιαλιστικού Κόμματος (PS) Peulvast-Bergeal στη Mantes-la-Jolie, στις 30 Μαΐου του 1997 (*Le Nouvel Observateur*, 9-15 Απριλίου του 1998).

49. Ο Le Pen εξακολουθεί να οδηγεί το EM, ενώ ο Mégret δημιουργεί δικό του κόμμα, το MNR (Mouvement National Républicain / Εθνικό Ρεπουμπλικανικό Κίνημα).

50. Το EM αποκτά 5,7%, ενώ το MNR 3,3% των ψήφων (RFSP, Οκτώβριος του 1999: 633-41).

51. Ενώ παλαιότερα η αντίθεση φτωχός/πλούσιος εξυπηρετούσε αυτό το σκοπό.

52. 74% των ψηφοφόρων του Le Pen στον πρώτο γύρο των προεδρικών του 2002 είχαν το ζήτημα της ανασφάλειας ως βασικό γνώμονα της απόφασής τους (*The New York Times*, 5-6 Μαΐου του 2002).

53. A. Laguiller, J.-P. Chevènement, N. Mamère, O. Besancenot, R. Hue, C. Taubira και D. Gluckstein.

54. F. Bayrou, A. Madelin, C. Lepage, C. Boutin, B. Mégret του ακροδεξιού MNR και J. Saint-Josse του κεντρού.

55. Για παράδειγμα, η συρρίκνωση των εξουσιών των εθνικών κρατών από την ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση ή η λαϊκή ανασφάλεια που επιφέρει ο φιλελευθερισμός σε συνθήκες παγκοσμιοποίησης δίνουν έναυσμα σε ακροδεξιά κινήματα να εξαπολύσουν τα λαϊκιστικά μηνυτά τους.